

Мусофир бўл, аммо
ватан ичра бўл,
Тула хилвату
анжуман ичра бўл.

Алишер НАВОИЙ

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2012-yil 28-yanvar, shanba № 8 (8449)

“ЎЗБЕКИСТОН ҲАВО ЙЎЛЛАРИ” МИЛЛИЙ АВИАКОМПАНИЯСИ ЖАМОАСИГА

Хурматли дўстлар!

Барчангизни мамлакатимиз ҳаётидаги кутлуғ сана — “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси ташкил этилганининг 20 йиллиги билан чин қалбидан самимий муборакбод этиш менга катта мамнуният бағишлайди.

Ўзбекистон фуқаро авиацияси ўзининг йигирма йиллик фаолияти давомида замонавий авиакомпания сифатида тикланиш ва шаклланишнинг улкан, мураккаб йўлини босиб ўтди ва бугунги кунда юртимизнинг кўплаб хорижий давлатлар билан самарали ҳамкорлигини янада кенгайтириш ва алоқаларини мустаҳкамлашда муҳим роль ўйнамоқда.

Мамлакатимиз фуқаро авиациясини ривожлантириш бўйича чуқур ўйланган, узок муддатга мўлжалланган стратегиянинг амалга оширилиши, жамоанинг юксак касб маҳорати Миллий авиакомпаниясининг халқаро авиаташувлар ва техник хизмат кўрсатиш тизимидан муносиб ўрин эгаллашда муҳим омил бўлди. Авиация хавфсизлиги ва парвозларни сифатли амалга оширишни таъминлаш, авиация техникасига хизмат кўрсатишда энг илғор технологияларни кенг қўллаш, шунингдек, малакали кадрлар тайёрлаш соҳасида эришилган юксак натижалар нуфузли халқаро авиация ташкилотлари томонидан бир неча бор тақдирлангани айниқса қувончлидир.

Ҳозирги кунда замонавий ҳаво кемалари билан таъминланган “Ўзбекистон ҳаво йўллари” дунёнинг 25 дан ортиқ мамлакатга парвозларни амалга оширмоқда, йилга қарийб 75 минг транзит йўналишнинг ҳаво ҳаракатини бошқармоқда, шунингдек, авиакомпаниямиз таркибиде фаолият кўрсатаётган, сўнгги авлод авиация техникасига техник хизмат кўрсатиш ва уларни таъмирлаш бўйича Марказий Осиё минтақасида ягона

бўлган марказнинг хизматларидан кенг фойдаланаётган 320 та хорижий авиакомпания самолётларига аэронавигация хизмати кўрсатмоқда.

Мамлакатимизнинг барча аэропортлари жаҳон андозалари даражасида модернизация қилинди. Фақат 2011 йилнинг ўзиде 2 миллион 300 минг нафар йўловчи ва салкам 50 минг тонна юк белгиланган манзилларга етказилгани Миллий авиакомпаниямиз қўлга киритаётган ютуқлардан яққол далолат беради.

“Навоий” халқаро аэропорти негизда ташкил этилган ва замонавий аэронавигация ускуналари билан жиҳозланган Халқаро интермодал логистика маркази, об-ҳаво шароити қандай бўлишидан қатъи назар, барча турдаги авиалайнерларни қабул қилиш имконига эгадир.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, ўтган йиллар давомида “Ўзбекистон ҳаво йўллари” авиакомпаниясининг кўпмиллатли жамоаси шаклланди ва камолга етди. Бу жамоанинг фидокорона меҳнати, билим ва тажрибаси юртимизда ҳақли равишда юксак эътироф ва ҳурматга сазовор бўлмоқда, мамлакатимиз фуқаро авиациясининг янада раванқ топишида ишончли пойдевор бўлиб хизмат қилмоқда.

Азиз дўстлар! Барчангизни Миллий авиакомпаниямиз ташкил этилганининг 20 йиллиги билан яна бир бор табриклаб, ўзимнинг самимий ҳурмат-эътиромимни изҳор этишга, сизларга ва оилаларингизга сиҳат-саломатлик, бахту саодат, олижаноб ва фидокорона меҳнатингизда янги-янги муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсиз.

Мусаффо осмон ва бахтли парвозлар ҳамиша сизларга ёр бўлсин.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

“ЎЗБЕКИСТОН ҲАВО ЙЎЛЛАРИ” МИЛЛИЙ АВИАКОМПАНИЯСИНING 20 ЙИЛЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН БИР ГУРУХ ХОДИМЛАРНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимизнинг иқтисодий салоҳиятини юксалтириш, миллий авиациямизни халқаро стандартларга мувофиқ равишда ривожлантириш, шу соҳадаги ислохотларни муваффақиятли амалга оширишга қўшган муносиб ҳиссаси ҳамда ижтимоий ҳаётдаги фаол иштироки учун қуйидагиларга фахрий унвон берилсин:

“Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фуқаро авиацияси ходими”

Алмамедов Алиджон Инаётович — “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси бош директорининг ўринбосари

Гурфинкель Станислав Михайлович — “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси бош штурмани

Малянуков Махамедмин Рахимович — “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуаси “Боинг” ҳаво кемасининг командири

(Давоми 2-бетда.)

МАШАҚҚАТЛИ ЙЎЛ СОЛНОМАСИ

Бугунги кунда таълим муассасаларида мамлакатимиз раҳбарининг “Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида” китоби чуқур ўрганилмоқда. Ушбу асар халқимизнинг тарихий ютуғи — истиқлолга осонлик билан эришилганини, бу йўлда не-не машаққатларга дуч келинганини ҳар биримизга, хусусан, мустақил, тинч ва озод юртда эмин-эркин вояга етаётган фарзандларимизга мудом эслатиб туради.

Халқ таълими вазирлигининг умумтаълим мактабларида ўқув-тарбия жараёнини ривожлантириш бош бошқармаси, Республика таълим маркази, Мультимедиа умумтаълим дастурларини ривожлантириш маркази

томонидан жорий ўқув йилининг иккинчи ярмида умумтаълим мактабларида мазкур китобни ўрганиш бўйича факультатив курси ўқув дастури тузилди.

(Давоми 5-бетда.)

ЗАМОНАВИЙ БИЛИМ МАСКАНИ

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида мамлакатимизда замон талабларига жавоб берадиган, бозор иқтисодиёти шарт-шароитларида муваффақиятли ишлай оладиган, рақобатбардош мутахассис-кадрлар тайёрлаш борасидаги ишлар изчил давом эттирилмоқда.

Тошкент ахборот технологиялари университетининг Фарғона филиалида мингдан зиёд ёшлар тўрт йўналиш бўйича таҳсил олмоқда. Филиалда магистратура, кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш бўлимлари ҳам фаолият кўрсатаётир.

(Давоми 2-бетда.)

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

ВАТАНИМИЗНИНГ ҚУДРАТЛИ ҚАНОТЛАРИ

3-бет

ШОИРЛАРНИНГ СУПТОНИ

«Навоийхонлик ойлиги»ни ўтказиш юзасидан тавсиялар

7-бет

ОИПАМИЗ ИҚТИСОДИНИ УРГАНАМИЗ

6-бет

МАТЕМАТИК BOSHQOTIRMALAR SIRI NIMADA?

8—9-бетлар

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони**«ЎЗБЕКИСТОН ҲАВО ЙЎЛЛАРИ» МИЛЛИЙ
АВИАКОМПАНИЯСИНING 20 ЙИЛЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН БИР
ГУРУҲ ХОДИМЛАРНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА**

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Кўп йиллик самарали меҳнати, фуқаро авиациясини замонавий талаблар асосида ривожлантириш, илғор технологияларни ишлаб чиқаришга жорий этиш ҳамда малакали мутахассислар тайёрлаш борасида эришган ютуқлари учун қуйидагилар мукофотлансин:

«Фидокорона хизматлари учун» ордени билан

Тян Валерий Николаевич — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси бош директори

«Меҳнат шухрати» ордени билан

Бахронов Тохир Саидович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси «Бухоро» халқаро аэропорти директори
Исмоилов Илхом Рузминович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий

авиакомпанияси Учувчилар мажмуасининг «Боинг» ҳаво кемаси командири

Каримов Равиль Анварович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси «Uzbekistan airways technics» авиакорхонаси Фарбда ишлаб чиқарилган самолётларга техник хизмат кўрсатиш маркази цех бошлигининг ўринбосари

Нурматов Дилшатжон Ахматович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Махсус авиация ишлари компанияси Қарши авиазавосининг командири

«Дўстлик» ордени билан

Белцос Иван Димитрис — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси «Uzbekistan airways technics» авиакорхонаси Фарбда ишлаб чиқарилган самолётларга техник хизмат кўрсатиш марказининг муҳандиси

Зак Иосиф Эдуардович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Ўқув-машғулот марказининг катта учувчи-йўриқчиси

Рахимова Назира Рустамовна — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуасининг борткузатувчи-йўриқчиси

Станкевич Андрей Викторович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуасининг «RJ-85» ҳаво кемалари бўйича учувчи-йўриқчиси

«Шухрат» медали билан

Алламбергенов Жанабай Калибаевич — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Махсус авиация ишлари компаниясининг Нукус авиация-техника базаси участка бошлиғи

Гвоздев Владимир Александрович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуасининг учувчи-йўриқчиси

Джафаров Наджаф Икрамович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси «Ўзаэронавигация» марказининг радиолокация, радионавигация етакчи муҳандиси

Забиров Ильяс Ризаевич — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуаси «А-310» ҳаво кемасининг командири

Закиров Дилшод Тулқунович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Учувчилар мажмуаси «Боинг» ҳаво кемасининг командири

Ибрагимов Илхам Каримович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси Махсус авиация ишлари компанияси Учувчилар отряди командирининг ўринбосари

Юнусов Талъат Тулқунович — «Ўзбекистон ҳаво йўллари» Миллий авиакомпанияси «Uzbekistan airways technics» авиакорхонаси Фарбда ишлаб чиқарилган компонентларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш мажмуасининг чилангари

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти И.КАРИМОВ**

Тошкент шаҳри,
2012 йил 27 январь

ЗАМОНАВИЙ БИЛИМ МАСКАНИ(Давоми.
Боши 1-бетда.)

Таълим муассасасида масофавий таълимни йўлга қўйиш мақсадида ўтган йилнинг январь ойида «Huawei Tech Investment Tashkent» масъулияти чекланган жамияти томонидан видеоконференция алоқа терминали ўрнатилди. Бу қурилма ёрдамида Тошкент ахборот технологиялари

университети ва унинг филиаллари профессор-ўқитувчиларнинг маърузаларини тинглаш, унда филиал талабаларининг виртуал тарзда иштирок этишини таъминлаш, амалий машғулотларни биргаликда бажариш, илмий-амалий конференция, семинар, тренинглар, виртуал кўргазмаларни ҳамкорликда ўтказиш мумкин. Айни вақтда филиал профессор-

ўқитувчилари ва талабалари VPN тармоғи орқали хохлаган ахборот ресурсларидан фойдаланиш имкониятига эга.

Филиал ахборот технологиялари соҳиси бўйича малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш босқисида Фарғона водийсида ягона илмий-услубий марказ ҳисобланади.

Муҳимжон ҚОДИРОВ
(ЎЗА) олган суратлар.

ТАРИХ — КЕЛАЖАК ПОЙДЕВОРИ

Самарқанд шаҳридаги 16-мактабда тарих ва ҳуқуқ фанлари ойлиги доирасида ўқувчиларнинг билим, қўним ва малакалари, саводхонлигини ошириш мақсадида қатор тадбирлар амалга оширилди.

Ойлиқнинг 1 ва 2-ҳафтасида умумтаълим мактабларида «Оила — жамият пойдевори», «Аждодларга муносиб фарзанд бўлайлик», «Қонун ва биз» мавзуларида дарслар ташкил этилди. Оқиб дарслар, беллашувлар, турли хил кўрик-танловларга ўқувчилар пухта тайёргарлик қўришди. Хусусан, 8—9-синф ўқувчилари

иштирокида «Тарих — келажак пойдевори», «Буюк келажак сари» мавзусида кўрик-танлов ўтказилган бўлса, ҳуқуқ фанидан «Оила — муқаддас даргоҳ» деб номланган тадбир бўлиб ўтди.

Ўқувчилар онгида ҳуқуқий маданиятни юксалтириш ғояси ойлик баҳона яна бир бор илгари сурилди. Натижада мактабимиз ўқувчилари шаҳар фан олимпиадасида қатнашиб, 3-ўринни эгаллади.

Ирода ОРИФЖОНОВА,
Самарқанд шаҳридаги 16-умумтаълим мактаби ўқувчиси

**ИЖОДКОРЛИК,
ИЗЛАНУВЧАНЛИК,
ТАШАББУСКОРЛИК**

Дарс — таълим жараёнининг асоси. У ўқитувчи меҳнатига баҳо берувчи муҳим мезон.

Халқ таълими вазирлиги томонидан ишлаб чиқилиб, таълим жараёнига татбиқ этилаётган «Дарс — муқаддас» тавсиялари устоз-мураббийларимиз фаоллигини, ижодкорлигини, қолаверса, масъулиятини янада оширди.

Тошкент вилояти Пискент туманидаги 1-мактабда ўқув-тарбия жараёнини самарали ташкил этишда ўқитувчиларга ёрдам бераётган ушбу тавсияларнинг амалиётга татбиқ этилиши ҳолатига бағишланган семинар ташкил этилди.

Дарс самарадорлигини оширишда ўтилаётган машғулотни ҳамда ютуқ ва камчиликларни аниқлаб ижобий жиҳатни бойитиш ва хатоларни такрорламасликка ҳаракат қилиш муҳим аҳамиятга эга. Мактабнинг ижодкор ўқитувчиларидан халқ таълими аълочилари Феруза Зокирова, Қумриниса Қомилова ва Раҳима Мирхолиқов дарс таҳлил қилишнинг илмий ва методик жиҳатларини баён қилиб, ўз тажрибаларини ўртоқлашди.

Халқ орасида муаллимлар обрўси улғайётган дарснинг сифатига қараб белгиланиши бежиз эмас, — дейди Қумриниса Қомилова. — Ўқитувчи дарсини

кузатиш ва таҳлил қилишнинг касбий маҳорати, педагогик лаёқати ҳақида ҳулоса чиқариш, устоз-шогирдлик аънанасини ривожлантириш, тажриба алмашиш имкониятини беради.

Ф. Зокирова дарс таҳлил қилиш жараёнини босқич-ма-босқич жадвал асосида тушунтириб берди.

«Дарс — муқаддас» тавсияларидаги «Унутмангки, сифатли дарс — бу, ўқувчилар томонидан самарали ўзлаштирилган дарс» жумласи семинар иштирокчиларининг қатор фикр ва мулоҳазаларига сабаб бўлди.

Мунозараларда таълим килданганидек,

яхши ўқитувчилар яхши шогирдларни тайёрлайди. Ижодкорлик, изланувчанлик ва ташаббускорлик ўқитувчи фаолиятининг энг муҳим хусусиятларидан биридир. Шу хислатлари орқалигина ўқитувчи таълим ва тарбияни юксак поғонага кўтара олади, унинг услуб ва усули самарадорлигини таъминлайди.

Семинар иштирокчилари «Ўқитувчининг дарсга тайёргарлиги», «Келажакдаги ўқувчи ким?», «Тенгдошлар» гуруҳини қандай ташкил этиш мумкин? каби масалаларни инновацион усуллардан фойдаланиб муҳокама қилдилар ва керакли тавсияларни олдилар.

Мархабо ҚУРБОНОВА,
«Дўстлик» ордени соҳиби,
Пискент туманидаги
1-мактаб директори

ВАТАНИМИЗНИНГ ҚУДРАТЛИ ҚАНОТЛАРИ

“Туркистон” саройида “�збекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпаниясининг 20 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди

Президентимиз Ислам Каримовнинг фармонида биноан 1992 йил 28 январда “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси ташкил этилди. Мустақиллик йилларида Миллий авиакомпаниямиз халқаро ташишлар бозорида рақобатбардошлигини намоён этибгина қолмай, мижозларнинг ишончини қозониш ва ўз фаолияти қўламини сезиларли даражада кенгайтиришга эришди.

Пойтахтимиздаги “Туркистон” саройида “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпаниясининг 20 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Унга фуқаро авиацияси соҳаси раҳбарлари ва илғорлари, парламент аъзолари, давлат ва жамоат ташкилотлари, мамлакатимизда аккредитациядан ўтган дипломатик корпус вакиллари таклиф этилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислам Каримовнинг “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси жамоасига табриқини Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Х.Султонов ўқиб эшиттирди.

Йиғилишда компания эришган ютуқлар ва тўпланган бой тажриба, Миллий авиакомпания инфратузилмасини модернизация қилиш босқичлари, соҳага жорий этилган техник ва технологик янгилар ҳақида сўз борди. Президентимиз Ислам Каримовнинг узқони қўлаб юритган сиёсати самарасида ўтган давр мобайнида соҳада кенг қўламли ишлар амалга оширилган, мамлакатимиз фуқаро авиациясининг яхлит тизими шакллантирилгани қайд этилди.

Давлатимиз раҳбарининг ҳар томонлама қўллаб-қувватлаши тўғрисида фуқаро авиацияси соҳасида барча тузилмаларнинг аниқ мақсадли ва кўп қиррали фаолияти йўлга қўйилди. Бу эса компания зиммасига юклатилган барча вазифаларни самарали ҳал этиш имконини бермоқда. Ишлаб чиқариш ва молиявий кўрсаткичлар, йўловчиларга хизмат кўрсатиш даражаси ошмоқда, аэропортлар ва бошқа объектларнинг технологик базаси муттасил янгиланмоқда ҳамда технологик жиҳозланиши такомиллаштирилмоқда.

Энг муҳими, йигирма йил давомида барча тармоқлар изчил ва барқарор ривожланди. Авиаларнинг янгиланиши аниқ мақсадли равишда амалга оширилмоқда, парвозлар жараёни такомиллаштирилмоқда, янги терминаллар ишга туширилмоқда, учуш-қўниш полсалари модернизация қилинмоқда, корхоналарни техник жиҳозлашга катта аҳамият берилмоқда ва ҳодимларни тайёрлаш ишлари изчил олиб борилмоқда. Ри-

вожланишнинг барча босқичларида парвозлар хавфсизлигига ва йўловчилар учун барча қулайликларни яратишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Миллий авиаташувчи мақомини олганidan сўнг уч ой ўтиши билан Миллий авиакомпаниямиз Халқаро фуқаро авиацияси ташкилотиди (ICAO) рўйхатдан ўтди ва ўзининг HY кодini расмиylashtirdi, jahon bronlash tizimiga reyslari haqidagi ma'lumotlarni joylashtirdi.

Мустақиллик йилларида самолётлар парки бутунлай янгиланди. Бугун компания авиопаркини “Боинг”-757/767, A-320, A-310, B-737 ва мамлакатимизда ишлаб чиқарилган Ил-114-100 каби замонавий ҳаво кемалари ташкил этади. Авиаларнинг самолётларнинг янги авлоди билан тўлдириш давом этмоқда. Ҳозирги кунда Airbus туркумига кирувчи ўн A-320 самолёти халқаро ва маҳаллий йўналишларда парвозларни муваффақиятли амалга оширмоқда. Яқин кунларда “Тошкент” аэропортига Миллий авиакомпаниямиз буюртмалар портфелига кирувчи янги B-767 самолёти келиб қўнади. Истиқболда учта B-767 ва иккита B-787 Dreamliner самолётларини харид қилиш режалаштирилган.

Авиакомпания томонидан мавжуд аэровокзал комплекслари, ҳаво кемалари учун мўлжалланган ангарлар реконструкция қилинди, янгилари барпо этилди. Бутун мамлакат бўйлаб ҳаво ҳаракатини бошқариш тизими модернизация қилинди, юқори маълум кадрларни тайёрлаш бўйича ўз базаси, шунингдек, тарифлар ва чегирмаларнинг мослашувчан тизими яратилди. Сифат менежменти тизими жорий қилинди, ҳаво кемаларини таъмирлаш ва уларга техник хизмат кўрсатиш бўйича барча мураккаб жараёнлар ўзлаштирилди.

Мамлакатимиз мустақиллигининг 20 йиллиги арафасида юксак технологиялар ва барча шарт-шароитлар билан таъминланган “Тошкент-3” маҳаллий ҳаво йўлларининг янги йўловчи терминали фойдаланишга топширилди. “Бухоро” халқаро аэропортида соатига 400 нафар йўловчини ўтказиш имконига эга замонавий терминал фаолият кўрсата бошлади, унда халқаро стандартлар бўйича барча хизмат турлари кўзда тутилган. “Нукус” аэропортида техник жиҳатлари барча халқаро стандартларга мос учуш-қўниш йўлагининг реконструкцияси яқунланди. У ҳам Шарқ мамлакатлари, ҳам Ғарб мамлакатларида ишлаб чиқарилган ҳаво кемаларини қабул қилиш имкониятига эга.

Жанубий Кореянинг “Кореан эйр” авиакомпанияси билан ҳамкорликда халқаро “На-

воий” аэропорти негизида йирик интермодал логистика маркази ташкил қилинди. Унда кунига 300 тоннагача юкни қабул қилиш, сақлаш ва жўнатиш имкониятига эга юк терминалидан фойдаланилмоқда. Бу йил Навоий ҳаво бандаргоҳида соатига 400 йўловчини ўтказиш имкониятига эга янги йўловчи аэровокзал очилди.

2011 йил ноябридан Ўзбекистон ҳаво ҳудудидан янада самарали фойдаланиш учун вертикал эшелонлаштиришнинг қисқартирилган минимуми (RVSM) жорий қилинди. Бунинг учун тегишли техник жиҳозлаш ишлари амалга оширилиб, RVSM ҳодимлари ва йўриқчилари ўқитилди. Бошқача айтганда, ушбу тизим жорий қилиниши натижа-сида мамлакатимиз ҳаво ҳудудидан фойдаланиш самарадорлиги янада ошди, ҳаво трассаларида аввалгидан кўпроқ самолётларни ўтказиш имконияти яратилди.

Энг замонавий ускуналар билан жиҳозланган ўқув-машғулот марказининг тренажер комплекси фаолияти йўлга қўйилмоқда. Янги комплексда Миллий авиакомпаниямиз учувчилар таркиби назарий тайёрлардан ўтати ва тренажерларда машқ қилади. Бу эса миллий мутахассисларни тайёрлаш жараёнида валюта маблағларини тежаш ҳамда бошқа авиакомпанияларга хизмат кўрсатиш орқали қўшимча даромад олиш имконини беради.

Яна шунинг қайд этиш зарурки, ўтган 20 йил давомида компаниянинг кадрлар таркиби бутунлай янгиланди. Илгари учувчилар таркибида миллий кадрлар деярли йўқ эди. Ҳозир экипажларнинг асосий таркибини маҳаллий миллий вакиллари ташкил этади. Улар учувчилик, муҳандислик, бортпроводниклик касбларини пухта ўзлаштирган бўлиб, бир неча хорижий тилларни билади. Кўпчилиги юқори тоифали мутахассис-йўриқчи даражасини эгаллаган ва эндиликда ёшларга маҳорат сирларини ўргатмоқда. Бунга 2007 йилда Ўзбекистон Қўрама унвонига сазовор бўлган “Боинг” учувчиси отрядининг учувчи-йўриқчиси Зархўжа Сайдазимов фаолияти яққол мисол бўла олади.

Эндиликда авиакомпания самолётлари Европа, Осиё, Американинг қирқдан зиёд шаҳарларига парвоз қилмоқда. Токио ва Нью-Йорк, Лондон ва Париж, Пекин ва Рим, Дехли ва Дубай, Сеул ва Тель-Авив... Юртдошларимиз берилган бундай имкониятлардан мамнуний билан фойдаланмоқда. Рейслар географияси мунтазам равишда кенгайиб бормоқда.

Миллий авиакомпаниямиз таркибидаги “Uzbekistan Airways Technics” авиакорпо-

наси фаолиятини ҳам алоҳида таъкидлаш жоиз. Ўз ишлаб чиқариш қувватларини тобора ошириб бораётган ушбу корхона бугун нафақат “Ўзбекистон ҳаво йўллари” самолётларига, балки хорижий авиакомпаниялар ҳаво кемаларига ҳам барча турдаги техник хизматларни кўрсатмоқда. Техник хизмат кўрсатишнинг юқори сифати ва янги хизмат турларини ўзлаштириб бораётган авиакорхона ҳодимларининг юқори маълуми тегишли халқаро сертификатлар билан тасдиқланган.

Миллий авиакомпаниямизнинг Sky Team халқаро авиация альянсинга аъзо бўлиши борасидаги ишлар ҳам изчил давом эттирилмоқда.

Компания хизмат кўрсатиш сифатини ошириш бўйича муттасил изланиш олиб бормоқда. Шу мақсадда электрон чипталар тизими муваффақиятли жорий қилинди, мижозларнинг истагига қўра чипталарга буюртма бериш, уларни ўлга ёки кўрсатилган шахсга етказиб бериш мумкин. Аэровокзал комплексларида ва уларнинг ён-атрофидаги ҳудудларда кен қулайликлар яратилган. Бортдаги овқатланиш сифатида алоҳида эътибор қаратилмоқда. Йўловчилар учун мўлжалланган таомлар турлари мунтазам янгиланиб туради. Миллий авиакомпаниянинг “Кетрин” унитар корхонаси иссиқ ва совуқ таомларнинг мунглиб порцияларини тайёрлаш, барча авиалиниялар самолётларига турли хил ичимликлар ва меваларни етказиб бериш имкониятига эга. Уч юздан зиёд таом турлари “Глобал тест” мувофиқлик сертификатини олган.

Авиакомпания жамоаси шонли юбилейни муносиб қутиб олмақда. Бунинг қўйидаги рақамлар яққол тасдиқлайди. 2011 йил натижаларига кўра “Ўзбекистон ҳаво йўллари” самолётлари томонидан 24 437 рейс амалга оширилган. Бу эса 2010 йилдагига нисбатан 889 та кўпдир. 2 миллион 322 минг нафар йўловчи, яъни 2010 йилга нисбатан 155,8 минг нафар кўп йўловчи ташилган. Юк ташишлар кўрсаткичлари ҳам ортган. 2011 йилда қарийб 50 минг тонна юк ташилган. Фақат “Навоий” аэропорти орқали 20,7 минг тонна юк ташилган.

“Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпаниясининг 20 йил давомида босиб ўтган йўлига назар ташлар эканмиз, шунинг таъкидлаш керакики, мутахассисларнинг юксак касб маҳорати ва фидокорона меҳнати миллий авиаташувчимизга парвозлар хавфсизлигини таъминлаш, жаҳон ҳам-жамияти эътирофи сазовор бўлиш ва мижозларнинг ишончини қозониш имконини берди. Ўз фаолияти даво-

мида Ўзбекистон авиакомпанияси шундай юксак натижаларга эришдики, уни ҳақиқатан ҳам, келажак сари қўйилган муҳим қадам, дея баҳолаш мумкин.

Авиакомпания ҳаётининг ҳар йили ривожланиш ва гуллаб-яшнаш босқичлари бўлмоқда. Миллий авиакомпаниямизнинг барча таркибий тузилмалари белгиланган тартибда фаолият кўрсатиб, авиатранспорт қатновларининг барқарорлиги ва ишончилигини таъминланмоқда.

Шуни фахр билан таъкидлашимиз мумкинки, авиакомпания жамоаси юбилейни ишлаб чиқариш вазифаларини муваффақиятли бажарган, ўз бурчига садоқатини намойиш этган ҳолда қарши олмади. Истиқболда янги лойиҳалар, вазифа ва мақсадлар кутмоқда. Айни пайтда авиакомпания жамоаси парвозларнинг юксак даражасида хавфсизлиги ва кўрсатилган хизматларнинг юқори сифатини таъминлашдек муҳим таъминотларга содиқ қолади. “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси қудратли, барқарор ва ишончли авиаташувчи сифатида жаҳон бозоридagi етакчи маквекин сақлаб қолишига шубҳа йўқ.

Давлатимиз раҳбарининг 2012 йил 27 январдаги “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпаниясининг 20 йиллиги муносабати билан қабул қилинган фармонида мувофиқ, компаниянинг бир гуруҳ ҳодимлари фахрий унвон, орден ва медалларга сазовор бўлди. Йиғилишда уларга Ватанимизнинг ача шу юксак мукофотлари топширилди.

Йиғилишда сўзга чиққан “Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпанияси бош директори В.Тян, авиакомпания Учувчилар мажмуаси “Боинг” ҳаво кемаси командири М.Мавлянкулов, “Uzbekistan Airways Technics” авиакорхонаси Ғарбда ишлаб чиқарилган самолётларга техник хизмат кўрсатиш маркази цех бошлигининг ўринбосари Р.Каримов ва бошқалар Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислам Каримовга соҳага кўрсатаётган доимий эътибори ва ғамхўрлиги, уни янада жадал ривожлантириш борасида яратилган шарт-шароитлар учун самимий миннатдорлик изҳор этдилар.

“Ўзбекистон ҳаво йўллари” Миллий авиакомпаниясининг 20 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш санъат усталари ва бадий жамоалар иштирокидаги байрам концерти билан яқунланди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари Э.Боситхонова, У.Розукулов, Б.Зокиров иштирок этди.

Виктор НИКОЛАЕВ,
ЎзА мухбири

❖ Хоразм вилояти Боғот туманидаги умумтаълим мактаблари ҳамда касб-хунар коллежларида «Ораста қизлар» тўғараклари ташкил этилди.

Бундан қўзда тутилган мақсад ўсмир қизларда шахсий гигиена қоидаларига қатъий амал қилиш кўникмаларини шакллантириш, атроф-муҳит озодлиги ва орасталигига ўқувчилар эътиборини қўйиштириш, экологик ва тиббий маданиятни юксалтириш, қизлар ўртасида балогатга етмасдан турмуш қуришнинг олдини олиш, оила муқаддаслиги ва бошқа турли муносабатлар бўйича кенг ва атрофича тушунчалар беришдан иборат.

— Мазкур йўналишдаги ишларни амалга оширишда халқ таълими ходимларига соғлиқни сақлаш муассасалари, қишлоқ врачлик пунктлари, маҳалла фуқаролар йиғинларининг диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчилари, хотин-қизлар қўмитаси фаоллари ҳамда «Қимолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати туман бўлими вакиллари яқиндан ёрдам бермоқда, — дейди туман хотин-қизлар қўмитаси раиси А.Матёқубова. — Албатта, олиб борилаётган бундай кенг қўламли ишлар қизларимизни мустақил ҳаётга тайёрлаш, уларнинг оила ҳақидаги билим ва тушунчаларини бойитиш, оилаларни янада мустаҳкамлашга хизмат қилади.

❖ Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ташаббуси билан Бўстонлиқ туманидаги Газалкент касб-хунар коллежидида «Мустаҳкам оила — жамият пойдевори» мавзусида давра суҳбати бўлиб ўтди.

Тадбирда Адлия вазирлиги ҳуқуқий тарғибот гуруҳи аъзолари, ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси ходимлари ҳамда ўқувчи-ёшлар иштирок этди.

Давра суҳбатидида ёш оилаларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, хонадонларимиз чароғбон бўлган аёлларимизнинг оғирини енгил қилиш, маҳалла тизимининг бу борадаги ролини қўйиштириш, оила фаровонлигини янада ошириш каби кенг қўламли ишларда ёшларнинг иштирокини кенгайтириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди.

Учрашувда ўқувчи-ёшларга кейинги вақтда қабул қилинган ва ўзгариштирилган қиритилган Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, мамлакатимиз суд-ҳуқуқ, ижтимоий, иқтисодий, сиёсий соҳаларида амалга оширилаётган ислохотлар мазмун-моҳияти ҳақида атрофича маълумотлар берилди.

Тадбир давомидида иштирокчилар ўртасида ҳуқуқий билимдонлик танлови ўтказилди.

❖ Ўзбекистон Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциациясининг ахборот-ресурс марказида «Таълим соҳасида хавфсиз интернетни ривожлантиришда нодавлат нотижорат ташкилотларининг роли» мавзусида илмий-семинар бўлиб ўтди.

«Шарқ аёли» халқаро аёллар жамоат фонди ҳамда Тадбиркор ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон либерал-демократик партияси ҳамкорлигида ўтказилган тадбирда инновацион технологиялар, таълим-тарбия соҳасида фаолият кўрсатаётган жамоат ташкилотларининг вакиллари иштирок этди.

Ўзбекистондаги умумий ўрта таълим мактабларига илгор ахборот-коммуникация технологиялари тобора кенг жорий этилаётгани, «ZiyoNet» жамоат таълим ахборот тармоғидаги ўқув тизимига оид янгиликлар, илгор педагогик ишланмалар, электрон адабиётлар, зарур барча маърифий маълумотлардан кенг фойдаланилаётгани таълим сифатини ошириш, ёш авлод билимларини кенгайтириш ва мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Айни пайтда ёшлар маънавиятини асраб-авайлаш, уларни ёт ғоялардан ҳимоялашда ушбу маърифий тармоқ алоҳида аҳамиятга эга.

Семинарда жамоат ташкилотларининг таълимга ахборот технологияларини жорий этишдаги иштирокини янада қўйиштириш, бу борада уларнинг тегишли вазирлик ва идоралар, илмий-маърифий, ахборот-ресурс марказлари билан ижтимоий ҳамкорлигини қўйиштиришга оид аниқ вазифалари белгилаб олindi.

❖ Пойтахтимизда «Зилзилалар динамикасидаги мураккаб жараёнлар: ноқизиқлилик зилзила башорати ва сейсмик барқарорлик» мавзусидаги халқаро илмий анжуман бўлиб ўтди.

Анжуман Тошкент шаҳридаги Турин политехника университети, Ўзбекистон физика жамияти, Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон миллий университети, Фанлар академияси сейсмология институти ҳамда Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA) томонидан ташкил этилди.

Унда Германия, Италия, Франция, Туркия, Япония ва Марказий Осиё давлатларининг олим ва мутахассислари, мамлакатимиздаги турли вазирлик ва идоралар вакиллари, Ўзбекистон олий ўқув юртларининг аспирант ва талабалари иштирок этмоқда.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда энг замонавий ускуналар билан жиҳозланган кўптармоқли сейсмологик станциялар фаолият юритмоқда. Улар орқали олинган маълумотлар тўғрисида, таҳлил қилинади, дунёнинг қўллаб-қувватлаётган сейсмик хизматлар билан ахборот алмашиш йўлга қўйилган. Буларнинг барчаси олиб борилаётган тадқиқотлар самарадорлигини оширишга хизмат қиламоқда. Хусусан, ўзбек олимларининг зилзила содир бўлишидан олдин ер ости сувларининг қимёвий ва изотоп таркибидида ўзгаришлар юз бериши тўғрисидаги кашфиёти халқаро илмий ҳамжамиятда катта қизиқиш уйғотди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

ФУҚАРОЛАР ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ — УСТУВОР ВАЗИФА

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасида кенгайтирилган ҳайъат мажлиси бўлиб ўтди. Унда Бош прокуратура ҳамда Бош прокуратура ҳузуридаги Солиқ, валютага оид жиноятларга ва жиноий департаментининг таркибий тармоқлари раҳбарлари, шунингдек, вилоятлар прокурорлари ва уларга тенглаштирилган прокурорлар, департаментнинг худудий бошқармалари бошликлари иштирок этди.

Ҳайъат мажлисида прокуратура органларининг мамлакатда қонунийликини мустаҳкамлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш, жиноятчилик ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасида 2011 йилдаги фаолияти якунлари муҳокама қилинди.

Ўтган йилда прокуратура органлари томонидан Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Президент фармонлари ва қарорлари, ҳукумат қарорлари ижроси устидан назоратни таъминлаш борасида муайян ишлар амалга оширилди. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислоҳ Каримов томонидан тақдим этилган «Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш Концепцияси»дан келиб чиқадиган прокуратура органларининг вазифаларини амалга оширишга устувор аҳамият берилди.

Ҳайъат мажлисида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш ва бандлигини таъминлашга оид қонунчилик ижроси юзасидан назоратни қўйиштириш ҳамда бу борада

муҳим таълим муассасалари битирувчиларини ишга жойлаштиришга оид қонунчилик ижросига алоҳида тўхталиб, бу соҳада назоратни янада қўйиштириш зарурлиги қайд этилди. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг жиноятчиликка қарши қўйиш борадаги фаолияти мувофиқлаштирилиб, улар ўртасида ўзаро ҳамкорлик таъминланиб келинганлиги таъкидланиб, бу борада кенг жамоатчиликни жалб қилиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди. Шулар билан бирга, ҳайъат мажлисида прокуратура органлари назоратининг айрим йўналишларда камчиликларга йўл қўйилганлиги қаттиқ танқид остига олинди.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Р.Қодиров томонидан вилоятлар прокурорлари ва уларга тенглаштирилган прокурорлар, тегишли тармоқ раҳбарлари, шунингдек, Бош прокуратура ҳузуридаги департамент ҳамда унинг худудий бошқармалари бошлиқларига қонунлар ижроси устидан таъсирчан назоратни таъминлашда масъулиятни янада ошириш борасида қатор вазифалар юклатилди.

Ҳайъат мажлиси якунида қўрилган масалалар юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

БОШ ПРОКУРАТУРА
МАТБУОТ ХИЗМАТИ

ЗАМОНАВИЙ МЕТОДЛАР

ўқувчилар билимини бойитишда муҳим омил

«Ахлоқ ва ҳуқуқ тушунчаси» мавзусидаги бир соатлик очик дарс фан ойлиги якуний фестивали доирасида ташкил этилди. Дарсда асосий эътиборни ўқувчиларга ахлоқ ва ҳуқуқ тушунчалари ҳақида кенг маълумот бериш орқали уларни эзгулик, дўстлик, адолатлик руҳида тарбиялаш, инсон шаъни, қадр-қиммати олий қадрият эканлигига қаратилди.

Шунингдек, ўқувчиларнинг ҳаёт тажрибалари, билимлари, жамиятда ҳуқуқий соҳада бўлаётган жараёнларни кузатиш ва таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантириш, ҳуқуқий саводхонлигини ошириш ҳам асосий мақсад сифатида қўйилди. Дарсда «Ақлий ҳужум», «3х4» ҳамда «Чархпалак» технологияларидан унумли фойдаланилди. Машгулотнинг қизиқарли ва ўқувчилар хотирасида мустаҳкам сақланиши учун слайд, тарқатма материаллар, кўргазмали расмлар ишлатилди. Дарс Амир Темур бобомизнинг «Куч — адолатдадир» шiori асосида ташкил этилди.

Машгулот аввалида «Ақлий ҳужум» методидан фойдаланиб ўтган мавзу тақдорланди. Унда мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимига оид тест топшириқлари ва савол-жавоблар орқали ўқувчилар билими тезкор баҳоланди (фаол иштирок этган ўқувчилар рангли жетонлар билан рағбатлантириб берилди).

Шундан сўнг, янги мавзунини бошлашдан олдин ахлоқ ва ҳуқуқ тушунчалари шарҳлаб берилди. Ўқувчилар уч гуруҳга бўлиниб ушбу тушунчаларга таъриф ёздилар. Бунда «3х4» технологиясидан фойдаланилди. Яъни, гуруҳлар таъриф ёзилган варақ-

ларини бошқа гуруҳларга бериб таърифларни солиштирдилар. Гуруҳлардан вакиллар чиқиб, таърифни ўқиб эшиттирдилар. Энг кўп овоз олган таъриф тўғри деб эътироф этилди ва ўша гуруҳ ғолиб бўлди.

Дарс сўнггида ўқувчиларга Бош Қомусимизда ушбу икки тушунча ҳақида келтирилган моддаларни шарҳлаш, ахлоқ ва ҳуқуқнинг уйғун ва фарқли жиҳатларига мисоллар ёзиш вазифа қилиб топширилди. Машгулот туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими методистлари томонидан кузатиб борилди ва илгор тажрибалар оммалаштиришга тавсия этилди.

Фаёза ЮЛДАШЕВА,
Чилонзор туманидаги
183-мактаб тарих ва ҳуқуқ
фанлари ўқитувчиси

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шунингдек, бу борада китобни ўрганиш бўйича тавсиялар, дастурга киритилган мавзулар юзасидан тезислар, намунавий дарс ишланмалари ва янги бўлган сўзларнинг изоҳли лугати тайёрланиб, барча таълим муассасаларига етказилди.

Ҳозир таълим муассасаларимизда миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари фанидан 7-синфда «Тарихий хотиранинг тикланишида санъатнинг аҳамияти» (24-25-дарс) мавзуси, 8-синф бўйича «Тарихий хотира» (31-32-дарс), 9-синф ўқувчиларига «Она тили — миллат руҳи» (13-14 дарс) мавзуларини ўтишда китобнинг мазмун-моҳиятини сингдириб ўтишни тавсия қилмоқдамиз.

Дарҳақиқат, китобни ўқиш, ўрганиш жараёнида бу фаровон

на ечим топиш фақат тарихий шахсларгагина насиб қилган. Президентимиз Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида» китобида баён этилган воқеалар юз берган 1989—1991 йиллар ана шундай қалтис ва мураккаб зиддиятли давр эди. Юртбошимиз китобини ўқиб, ўша оғир ва мураккаб давр ҳамда Истиқлолга эришишнинг машаққатли йўли ҳақида асл ҳақиқатни янада теранроқ англай бошладик. Асарда ҳар бир фикр аниқ далил ва рақамлар, mantiqiy xulosalar билан асослаб берилгани, воқеалар марказида бўлган Юртбошимизнинг теран мушоҳадalari ўша пайтдаги ўта қалтис ва мураккаб жараёнлар ҳақида тўла маълумот олиш имконини бeraди, албатта.

Ўша суронли йилларда Юртбошимиз томонидан халқимиз қалбидан

Чунки яқин ўтмишимизда миллат ва мамлакат манфаатларини чуқур англаб етмаган халқ дарди ва ташвишидан йироқ, вужудга келган муаммоларни ҳолисона таҳлил этиб, улар ечимини излаш ўрнига, амал курсисига ёпишиб, марказ гумашталарига айланиб қолган, сиёсий калтабин ва журъатсиз «арбоб»лар ҳам бўлган-ку! Шу маънода ҳам бу асар бирор-бир ўқувчини бефарқ қолдирмайди, деб ўйлайман. Аксинча, ўша давр ҳақида ўйлашга, мушоҳада қилишга undayди. Давлатимиз раҳбарига хос бўлган бундай ноёб фазилат — воқеалар ривожини олдиндан кўра билиш салоҳияти ўша йилларда ҳам, мустақиллик даврида амалга оширилган бунёдкорлик ишларида ҳам яққол намоён бўлади. Масалан, китобга киририлган «Биз бундан буён эскича

ган эди. Бу борада китобнинг 62-бетидagi қуйидаги фикрларга эътибор беринг: «Ҳеч қачон, ҳеч қaерда бўлишқ бўлмайди. Биз бўлмаган жойда бизнинг ўрнимизга ёшлар ва халқ билан бошқалар шугулланади. Буни унутмаслик керак.

Ёшларимизни бегоналарнинг қўлига ўз ихтиёримиз билан топширмаслигимиз керак. Ёшлар учун, улар чин инсон, ўз диёрининг, ўз мамлакатининг чинакам ватанпарвари бўлиб ўсишлари учун фаол курашмоғимиз лозим». Бу вазият қанчалик жиддий ва қалтис бўлмасин, ёшлар муаммолари, уларнинг дарду ташвиши Юртбошимизнинг доимий диққат маркази, эътиборида бўлганининг яна бир исботидир.

Ҳақиқатан ҳам, мустақиллик қўлга киритилгач, юртимизда ҳар томонлама баркамол авлодни воғга етказиш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Дунё жамоатчилиги томонидан эътироф этилган «Таълим тўғрисида»ги Қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ҳамда 2004—2009 йилларда Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури қабул қилинди.

Бу тарихий ҳужжатлар ёшларнинг талаб-эҳтиёжларини назарда тутиб, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаган авлоднинг камол топиши, ҳар томонлама етук инсонлар бўлиб воғга етиши учун барча шарт-шароит, кенг имкониятлар эшигини очиб берди. Эндиликда янги авлод вакиллари-нинг илм-фан, санъат, спорт ва бошқа соҳаларда улкан ютуқларни қўлга киритаётгани ана шу доимий эътибор маҳсулидир.

Мазкур китоб нафақат истиқлолимиз тарихини ҳаққоний ёритиш ва ҳар томонлама ўрганишга ёрдам берадиган, балки ўтмиш ва келажак, аждодлар ва авлодлар ўртасидаги вoрислик ришталарини мустаҳкамлаш учун барчамизнинг зиммамизга улкан масъулият юкловчи улуг даъват вазифасини ўтовчи бебаҳо асар ҳамдир. Шу боис уни кенг тарғиб этиш, ёш авлод онгига сингдириш биз — таълим тизими ходимларининг ҳам катта вазифамиздир.

Зиқрилло ТЕШАБОВЕВ,
Фаргона вилоят халқ таълими
бошқармаси бошлиғи

МАШАҚҚАТЛИ ЙЎЛ СОЛНОМАСИ

кунларга ўз-ўзидан эришилмаганлигини яна бир бор англайсиз, юракдан ўтказасиз. Президентимиз мустақилликнинг илк кунларидаёқ тилга олган пурҳикмат сўзларни эслайлик: «Ўз истиқлол ва тараққиёт йўлимиз — бу гул билан қопланган йўл эмас, бу тоталитаризм меросидан халос бўлиш ва покланиш, мафкуравийлик иллати етказган зиён-заҳматларни бартараф этишнинг қийин, узoқ давом этадиган йўлидир».

Тарихнинг ўта масъулиятли даврларида, мураккаб ижтимоий жараёнлар силсиласида воқеалар ривожининг асл сабаб ва оқибатларини англаш, пировард натижаларни тўла тасаввур қилиш ниҳоятда қийин, албатта. Бундай пайтларда жамият тараққиёти қонуниятлари ва устувор тамойилларни теран ҳис этиш, халқ ва давлат тақдири учун муҳим воқеалар ривожини олдиндан кўриб, мураккаб масалаларда оқило-

ги асрий орзу — истиқлол ғояси улкан жасорат билан илгари сурилиб, уни амалга ошириш учун тарихий қадамлар қўйилгани, Ватанимиз мустақиллиги, янги ҳаёт, янги жамият барпо этиш учун кескин сиёсий вазиятларда яккаю ягона ва тўғри йўл танлангани, халқимиз тинчлиги ва хавфсизлигини таъминлаш учун тинимсиз фаолият олиб борилганини бугун барчамиз қалбан ҳис етмоқдамиз.

Асарни ўқир эканман, агарда ўша зиддиятли даврларда вужудга келган хатарли вазиятларнинг маъно-мазмунини тўлиқ англаб етадиган, теран мушоҳада қилиб, воқеалар ривожини ва улар оқибатини олдиндан тасаввур этиб, ғоят қалтис ва аянчли ҳолатдан чиқиб кетишнинг оқилона ечимини топа оладиган, яхши-ёмон кунларда ўз халқининг дарду қувончига шерик бўладиган давлат раҳбари бўлмаганида аҳвол қандай бўларди, деган савол ҳаёлимдан кетмай қолди.

яшай олмаймиз ва бундай яшашга замоннинг ўзи йўл қўймайди» деб номланган нутқда Президентимиз Фаргона воқеалари, умуман, водийдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни ҳар томонлама таҳлил қилиб, жаҳон тажрибасини ўрганиш асосида миллий кадрлар тайёрлаш масаласини кун тартибига қўяди: «Ўзингиз дунёга қаранг, бир вақтлар катта давлатларнинг мустамлакаси бўлган Жанубий Кореяда, Таиландда, Гонгконгда қандай ўзгаришлар бўлмоқда? Бу ўлкаларда қандай кадрлар, қандай ақл-заковат эгалари етишиб чиқмоқда, улар қандай мўъжизаларни яратмоқда».

Эътиборли жиҳати шундаки, ўшандай ғоят мураккаб бир паллада ҳам истеъдодли ёшлар учун махсус стипендиялар белгиланган, уларни жаҳондаги етакчи таълим марказларига юбориш, бунинг учун давлат захирасидан каттагина маблағ ажратиш тақлифи илгари сурил-

БИПИМ АМАЛИЁТДА МУСТАҲКАМЛАНМОҚДА

Самарқанд шаҳридаги енгил саноат ва иқтисодий касб-ҳунар коллежи вилоятдаги етакчи ўқув масканларидан бири.

Айни пайтда коллежда мингга яқин ўқувчи енгил саноат, менежмент, бухгалтерия ҳисоби, молия, иқтисодий ҳамда информатика ва ахборот технологиялари йўналишларида таҳсил олмақда. Бу ерда ўқувчи-ёшларнинг ўзлари танлаган касб бўйича етук мутахассис бўлиб етишиши учун барча шарт-шароит яратилган. Етарли ўқув ва амалиёт жиҳозлари билан таъминланган шинам хоналар, соҳага оид ўқув қўлланмалари ва интернет тармоғига уланган ахборот-ресурс маркази ўқувчилар ихтиёрида. Коллежга бириктирилган корхона-ташкilotларда тажрибали мутахассислар бошчилигида амалиёт машғулотлари йўлга қўйилган.

Суратларда: коллеж амалиёт дарсларидан лавҳалар.
Алишер ИСРОИЛОВ (ЎзА) олган суратлар.

Мамлакатимизда оилаларни ҳар томонлама ҳимоя қилиш ва қўллаб-қувватлашга катта эътибор қаратилмоқда. Йилдан-йилга давлат бюджетидан ижтимоий соҳага ажратилаётган маблағларнинг ортиб бораётганида ҳам оилаларнинг тинч ва фаровон ҳаёти кўзланган эзгу мақсадлар мужассам. Шу ўринда, оиланинг иқтисодий жиҳатдан фаровон ҳаёт кечиришида фарзандларга берилаётган иқтисодий таълимнинг ўрни беқўёс эканлигини ҳам таъкидлаш лозим. Бу борада уларда иқтисодий билим ва кўникмаларни кичик ёшдан шакллантириб бориш муҳим аҳамиятга эга.

ОИЛАМИЗ ИҚТИСОДИЙНИ ЎРГАНАМИЗ

Маълумки, бугунги кунда умумтаълим мактабларида ўқувчиларга иқтисодий билим асослари фани доирасида даромад, харажатлар, солиқ турлари, тежамкорлик сингари тушунчалар, миллий иқтисодиётимизнинг ўзига хос қирралари ва халқаро молиявий-иқтисодий жараёнлар ўргатилмоқда. Шунингдек, ўқувчиларнинг эгаллаган билим ва кўникмаларини ўз ҳаёти, турмуш тарзида қўллаш олишлари, ўзлари дуч келган молиявий масалалар юзасидан оқилона, тўғри қарор қабул қилишларига эришиш учун турли умумтаълим фанлари таркибига иқтисодий билимлар сингдирилган ҳолда ўтилмоқда. Айниқса, иқтисодий билим асослари, солиқ алифбоси, давлат ва ҳуқуқ асослари, миллий ғоя туркумига кирувчи фанларнинг математика, тарих, она тили ва адабиёт, география ҳамда бошқа фанлар билан ўзаро алоқадорликда ўтилиши ўқувчиларнинг бу борадаги билимлари янада кенгайишига мустаҳкам заминдир.

Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабда бу борада ўзига хос тажрибага қўл урилган. Ўқувчиларнинг иқтисодий билим асослари ҳамда математика фанларидан олган билим ва кўникмаларини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш учун мактаб ихтиёридаги соатлар ҳисобидан иқтисодий математика фани ўтилмоқда. Оила ва таълим муассасаси ҳамкорлиги эса ушбу жараёнинг узлуксизлигини, илмий-назарий ва амалий кўникмалар билан бойитилган ҳолда олиб борилишини таъминламоқда. Чунки ушбу фанда оила иқтисодини тўла тасаввур қилиш учун оиланинг молиявий режасини тузиш ҳам ўргатилади. Бунда оила бюджети харажатларининг бир, уч ойлик, чорақлик ва йиллик режаси жадваллар асосида ишлаб чиқилади. Режа-жадвалларда оиланинг муайян муддатдаги даромадлари ёзилиб, кўшиб чиқилади. Сўнгра харажатлар ҳисобланади. Натижада даромад ва харажат ўртасидаги фарқ кўзга ташланади. Харажатлар ортиб кетган тақдирда уни қандай қилиб иқтисод қилиш йўллари қидирилади. Кераклик тавсиялар берилади. Ортган пуллари жамғариш йўл-йўриқлари

тушунтирилиб, уларни уйда «ҳаракатсиз пул» сифатида ушлаб туриш ўрнига банкларда сақлаш ёки турли акционерлик компанияларнинг қимматли қоғозлари — акцияларини сотиб олиш фойдали эканлиги мавзулар ичига сингдириб ўқитилади.

Оилада тежамкорлик хусусиятини шакллантириш мақсадида ўқувчиларга турли тавсиялар берилади. Масалан, қизларга сифатли, камчиқим маҳсулотларни сотиб олиш йўллари, таом тайёрлашда сабзавотларни исрофгарчиликсиз ишлатиш ҳаётий мисол ва тажрибалар асосида тушунтирилади. Электр жиҳозларидан бемақсад, беҳуда фойдаланмаслик, газ пли-

нан ҳаётдан олингани учун ҳам қизиқарли ва ўқувчилар билимини ривожлантирувчи аҳамиятга эга. Ким қанча даромад олади ва унинг неча фоизи солиққа тортилади? Буни аниқлаш учун бир неча математик масалаларни ечишга тўғри келади. Бу каби масалалар мактабнинг иқтисодий билим асослари фани ўқитувчилари томонидан тайёрланади.

Оила иқтисодини ўрганиш, умуман, иқтисодий билимларни бойитиб боришда қўшимча адабиётлар ҳам зарур қўмакчи ҳисобланади.

— Ўқувчиларнинг иқтисодий билимларини ривожлантириш учун уларга турли қўшимча адабиёт-

ларни ўқишга навбатма-навбат бериб тураман, — дейди Н.Дадабоева. — Масалан, «Жаҳон иқтисодиёти», «Муомалада ёлгон», «Бозор ислохотлари» сингари иқтисодга бағишланган адабиётларни ўқувчиларимиз билан қизиқиб ўрганмоқдамиз. Ўқувчиларнинг иқтисодий билимларини узлуксиз бойитиб бориш учун оммавий ахборот воситалари орқали янгиликларни кузатиб бораман. Масалан, яқиндагина Президентимиз Ислам Каримовнинг 2011 йилнинг асосий ақунлари ва 2012 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузасини диққат билан ўқиб чиқдим.

Маърузада Юртбошимиз

ўтган йилда оилаларимиз даромадлари ва турмуш даражасининг ортганини аниқ мисоллар ёрдамида изоҳлаб берди. Айни кунларда ўқувчиларга бир қатор мавзуларни тушунтиришда мазкур маърузадан иқтибослар олаётганман. Масалан, оила иқтисодини ўрганиш жараёнида маърузада айтиб ўтилганидек, жисмоний шахслардан олинadigan даромад солиғининг энг паст ставкаси 10 фоиздан 9 фоизга пасайтирилганини янгилик сифатида айтиб ўтиб, бунинг оила иқтисоди, даромадларига таъсирини ўқувчиларга иқтисодий масалалар ёрдамида тушунтириб бердим. Шунингдек, оила аъзолари кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида ишлаётган ўқувчиларга бу борадаги янгиликлар, мамлакатимиз иқтисодиёти таянчи бўлмиш тадбиркорлар учун яратилаётган қулайликларни айтиб ўтдим.

Жамиятнинг энг кичик бўғини саналмиш оила ҳар тарафлама оқилона ўйланган ва амалга оширилган тадбирлар натижасидаги на бутун ва мустаҳкам бўлади. Иқтисодини билган инсон ҳеч қачон молиявий муаммоларга дуч келмайди. Бунинг учун эса ёшликдан тўғри тарбия олиб борилиши керак. Бир мактаб мисолида кўриб чиққан оила иқтисодининг мактабларда ўрганилиши бу борада қилинаётган ишларнинг бир қисми, ҳоло.

ДАВРА СУҲБАТИ

Тошкент архитектура-қурилиш институтида «Касб-хунар коллежи таълимини ривожлантириш» мавзусида давра суҳбати ўтказилди. Унда Тошкент архитектура-қурилиш институтига бириктирилган барча касб-хунар коллежлари, жумладан, Зангиота қурилиш ва тадбиркорлик касб-хунар коллежи, Юқори Чирчиқ қурилиш ва сервис касб-хунар коллежи, Ангрен кўмир саноати касб-хунар коллежи, Олмалиқ қурилиш касб-хунар коллежи каби таълим муассасаларининг ўқув ишлари бўйича директор муовинлари ва институт раҳбарияти, профессор-ўқитувчилар иштирок этишди. Институтнинг ўқув ишлари бўйича проректори А.Тўлаганов ҳукуматимиз томонидан таълимга, айниқса касб-хунар таълимига қаратилаётган эътибор тўғрисида гапириб, тадбирда қўйилаётган мавзунинг долзарблиги, касб-хунар коллежларини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш меҳнат бозори талабларига мос кичик мутахассисларнинг шаклланишига омил бўлишини таъкидлади. Сўнгра у битирувчиларнинг ишга жойлашуви, таълим жараёнида ўқув ва тарбия ишлари тўғрисида олиб борилиши каби масалаларга батафсил тўхтади.

— Маълумки, ўқувчи-ёшларга Юртбошимизнинг «Ўзбекистон мустақиллигига эришиш оstonасида» китобини ўргатиш мақсадида касб-хунар коллежларида ўқув йилининг иккинчи семестри учун 12 соат дарс белгиланган, — дейди институтнинг академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари билан ишлаш бўйича проректори Ф.Эшмонов. — Шу боис бугунги йилги таълимимизда китобнинг тарихий, ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий ва ғоявий қиммати хусусида ўзаро фикр алмашишди. Тадбирда мазкур китобни ўрганиш юзасидан яратилган ўқув-услубий қўлланмадан самарали фойдаланиш бўйича тавсиялар берилди.

Шунингдек, тадбир жараёнида Тошкент архитектура-қурилиш институти малака ошириш факультети декани Д.Мирбобоевнинг «Касб-хунар таълими мутахассисларининг бир кунлик малака ошириш режасини тасдиқлаш», касбий педагогика кафедраси мудири Ш.Абдуллаевнинг «Таълим жараёнига инновацион технологияларни жорий этиш ва ўқув-услубий мажмуаларни яратиш» номли маърузалари тингланди, ўқув-тарбия жараёнини янада юксалтириш юзасидан фикрлар алмашилди.

Alisher Navoiy — o'zbek timsoli

Улуғ Навоийнинг орзулари, айниқса, бизнинг замонамизда, мустақиллик йилларида рўёбга чиқди. Хурматли Президентимиз Ислам Каримов "Юксак маънавият — энгилмас куч" асарида "Алишер Навоий халқимизнинг онги ва тафаккури, бадий маданияти тарихида бутун бир даврни ташкил этадиган буюк шахс, миллий адабиётимизнинг тенгсиз намоёнчаси, миллатимизнинг гурури, шаъну шарафини дунёга тараннум қилган ўлмас сўз санъаткориридир. Таъбир жоиз бўлса, оламда туркий ва форсий тилда сўзловчи бирон-бир инсон йўқки, у Навоийни билмаса, Навоийни севмаса, Навоийга садоқат ва эътиқод билан қарамаса", деб бобокалонимиз ижодига юксак баҳо бериб, ҳазрат Навоий ўзбек халқининг миллий гурури, ифтихори эканлигини яна бир бор таъкидлади.

Алишер Навоий ўлмас бадий асарларида таълим-тарбияга оид шундай ажойиб фикрларни айтганки, унинг асарлари неча-неча асрдан бери деярли ҳар бир оиланинг китоб жавонидан муносиб ўрин эгаллаб келди, халқнинг кўлидан тушмади, мактабларда дарслик хизматини ўтади, газаллари қўшиқ қилиб куйланди. Бу асарлар ҳозирда ҳам замонамиз ёшларини қомиллик сари етакловчи мураббий вазифасини баҳармоқда.

Навоий фикрича, яхшиликни ўзига мақсад қилиб олган одам бахтли бўлади. Бундай одамлар саҳий ва ҳимматлидир: "Саҳийлик кишилик боғининг ҳосилдор дарахтидир, балки у дарахтнинг ширин мевасидир, одамгарчилик

ўлкасининг тўлқинли дарёси, балки у тўлқинли дарёнинг асл гавҳаридир".

Навоий саҳийликни ҳимматли бўлиш хислати билан мустаҳкам боғлайди: "Саҳийлик одамнинг баданидир, ҳиммат унинг жони; ҳимматлилардан дунёга юз минг қушойиш бўлар, ҳимматсиз киши эр сониди эмас, жонсиз баданни киши тирик демас".

Навоий кишиларни мулоим, ёқимли, хушмуомала, на-

Улуғ сўз санъаткори инсон камолотини фақат эпик асарларидагина эмас, балки лирик асарларида ҳам баланд пардаларда куйлади. Шоир газалларини ҳофиз маромига етказиб куйлаётганлигини эшитар ёки китобдан ўқир эканмиз, дарҳол қалбимизда ҳамоҳангликни ҳис этамиз. Чунки биз Навоий лирикасида ўз қалбимиз садосини эшитамиз.

Ўзбек халқининг буюк фарзанди, мутафаккир, шоир,

риладиган ишлар ўз аксини топиши ўринлидир.

Бу йилги «Навоийхонлик кунлари» «Мустаҳкам оила йили»да бўлиб ўтмоқда. Алишер Навоийнинг умрбоқий асарларида оила, ота-она ва фарзандлар ўртасидаги муносабатлар, ота-онага юксак ҳурмат-эътибор, ота-она ва фарзандлар олдидаги масъулият сингари азалий муаммолар бадий ифодаланган. Бинобарин, улуғ мураббий доимо ора-

ни акс эттирувчи бадий ва илмий асарлар, фотоларҳалар, ўқувчиларнинг мустақил ижодий ишлари жамланган кўргазмалар ташкил этилиши мақсадга мувофиқдир.

Барча мактабларда ва мактабдан ташқари таълим муассасаларида ой давомида "Навоийхонлик кунлари" рўқнида: 5—7-синфларда "Тўғрилиқ ва эгрилик", "Рост ва ёлғон", "Саховат ва ҳиммат", "Ҳиммат ахлининг ихтисоси — саховатдир", "Тилга ихтиёрсиз — элга эътиборсиз", "Тилинг билан дилинг бир бўлсин", "Навоий ҳикматларини севиб ўқийман", "Тавозе нима?" каби мавзуларда намунали очик дарслар, тарбиявий соатлар, кичик сахна кўринишлари, деворий газеталар ва расмлар танловлари ўтказиш;

8—9-синфларда "Навоий ижодини ўрганамиз", "Ғазал мулкнинг султони", "Одами эрсанг, демагил одами...", "Алишер Навоий ижодида қомил инсон тарбияси" каби мавзуларда бадий кеча, конференция, семинар-кенгашлар, деворий газеталар танлови ўтказиш;

навоийшунос олимлар билан учрашувлар ва давра суҳбатлари уюштириш тавсия этилади.

Бундай тадбирлар ўқувчиларнинг ёзма ва оғзаки нутқ маданияти, ижодий тафаккурини ривожлантиришга ёрдам беради, уларда ўзларига бўлган ишонч руҳини мустаҳкамлаш билан бирга, дунёқарашларини кенгайтиради.

Комилахон УСМОНОВА,
Республика таълим
маркази бош методисти

ШОИРЛАРНИНГ СУЛТОНИ

«Навоийхонлик ойлиги»ни ўтказиш юзасидан тавсиялар

олим ва давлат арбоби Алишер Навоий таваллудига бу йил 571 йил тўлади.

Ҳар қанча эҳтиромга, ардоқланишга, ибратга лойиқ шоир ва мутафаккирнинг таваллуд кунини кенг миқёсда нишонлаш аъёнага айланган. Шу йилнинг февраль ойи давомида республикамизда "Навоийхонлик кунлари" адабиёт байрами сифатида катта кўтаринчилик билан ўтказилиши режалаштирилган. Демакки, мазкур тантаналарга пухта тайёргарлик кўриш барча таълим муассасалари раҳбарлари, методист ва ўқитувчи, тарбиячиларга ҳам катта масъулият юклайди.

"Навоийхонлик кунлари"ни ўтказиш бўйича тузилган режада ой давомида амалга оши-

мизда, халқимиз ҳаётида беминнат хизмат қилмоқда; унинг ўлмас асарларини ҳар қачонгидан ҳам кенгроқ тарғиб-ташвиқ қилиш мукаддас бурчимиздир.

"Навоийхонлик кунлари"ни ўтказиш вилоят халқ таълими бошқармалари, туман халқ таълими муассасалари, ҳокимликлар, ҳомийлар ҳамкорлигида Навоий ҳаёти, ижоди ва фаолиятини ўрганишга бағишланган тадбирлар режа асосида изчил йўлга қўйилиши зарур. Бу жараёнга умумтаълим мактаблари ўқувчи-ўқитувчилари, ота-оналар, маҳалла ва кенг жамоатчиликнинг фаол иштирокини таъминлаш лозим. Таълим муассасаларида Навоий сиймоси, ҳикматли сўзлари, унинг ижоди ва фаолияти-

зоқатли бўлишга ҳақиқатда. Ҳар бир кишини очик чеҳрали, хушмуомала кўришни истоган шоир:

**Ҳар кимгаки, даҳр ичиди донолик эрур,
Ҳилм ила иш анга мажлисорлиқ эрур,** — дейди.

Навоий меҳнат билан оила, юрт обод бўлишини асрлар оша тараннум этиб келмоқда.

Алишер НАВОИЙ

“...СОБИР КИШИ ОҚИБАТ МУРОДИГА ЕТАР”

**Бошни фидо айла ато қошига,
Жисми қил садқа ано бошига...
Тун-кунунга айлагали нур фош,
Бирисин ой англа, бирисин кўёш.**

Топдинг чу аёл, яхшилик еткурғил,
Ўргат адабу яхши қилиқ еткурғил,
Ҳар неча адаб бўлса қатиг еткурғил,
Хайлингга адаб қилиб, асиг еткурғил.

**Иста ато йўлида жон фидо қилмоқ,
Қуллуқ анога ҳам улча имкон қилмоқ,
Зухри абад истасанг фаровон қилмоқ,
Бил они ато-анога эҳсон қилмоқ.**

Ҳақ йўлида ҳар кимга ибодат бўлғай,
Яхши амал асбоби саодат бўлғай,
Гар яхши амал кишига одат бўлғай,
Умри бу амал бирла зиёдат бўлғай.

**Сўздин кишиким ғаму бало ҳосилдур,
Ҳар нукта тили деса бало дохилдур,
Бесирфа деган кишига тил қотилдур,
Алқиссаки, кимсанинг балоси тилидур.**

Уч қисм ила имонга бино фаҳм айла,
Авалгисини анинг ҳаё фаҳм айла,
Иккинчисини дағи вафо фаҳм айла,
Учунчини билмасанг, саҳо фаҳм айла.

**Ҳар кимсаки, сўз демак шиоридадур,
Маъни гули нутқининг баҳоридадур,
Сўзким десун улки, ихтиёридадур,
Сўз яхшилиги чу ихтисоридадур.**

Кимни тиласанг билай, мақолин англа,
Аслин десанг англайин, фиолин англа,
Кирдорига боқиб, асл холин англа,
Аслига далил анинг хисолин англа.

**Фарзанд ато қуллуғун чу одат қилғай,
Ул одат ила касби саодат қилғай,
Ҳар кимки, атога кўп риоят қилғай,
Ўғлидин анга бу иш сироят қилғай.**

Кўнглунгни арит борча ямон хислатдин-
Ким, яхши қилиғ далил эрур раҳматдин,
Бадхўйлик ул ваҳшат эрур шиддатдин-
Ким, элга халослиқ йўқ ул ваҳшатдин.

**Ҳар ишки, улус оллида мавзун бўлғай,
Қилгон ани ҳар бахт ҳумоюн бўлғай,
Иш поёники, зишту вожун бўлғай,
Ўлдурки, ямон иш била макрун бўлғай.**

Чун синса кўнгул захми забон огриғидин-
Ким, эрмас анинг огриғи жон огриғидин,
Ҳар неки санга етар лисон огриғидин,
Билгилки, қатикдурур синон огриғидин.

**Золимки, эрур зулму жафо ҳосил анга,
Зулм этгали-ўқ хотир ўлур мойил анга,
Бўлмоқ хуш эмас қилгонидин**

хушдил анга,
Ўз зулмидин-ўқ ўлғусидир қойил анга.

Дунё сори хирс ҳар ямондин ортуқ,
Тарк этмас ани кавну макондин ортуқ,

Сусизга су шавқи бўлса жондин ортуқ,
Бил, сифлага мол шавқи ондин ортуқ.

**Ким эгри эса, тузлук эмас пояси ҳам,
Бор ўзидек эгри суду сармоysi эмас,
Тузлук эрмас шифосиго вояси ҳам-
Ким, эгри кишининг эгридур соysi ҳам.**

Қилсанг тамаъ элдин ҳадафи хазлон бўл,
Сарғаштау хору бесару сомон бўл,
Тарки тамаъ айла, ҳокими даврон бўл,
Яъники, қаноат айлаву султон бўл.

**Ҳар кимки, халойиқ ичра доно кўрунур,
Ойини хирад аро тавоно кўрунур,
Фаҳр асл била ажаб таманно кўрунур,
Фаҳр айласа фазл таманно кўрунур.**

Нодонлиғ эрур элда малолатга далил,
Дано улус оллида хижолатга далил,
Беасл иши бўлмади адолатга далил,
Донилиғ эрур элда асолатга далил.

**Ҳар кимки фалак зулму инодига етар,
Сабр айлаган охир эътиқодига етар,
Чун бўлди сабур, Тенгри додига етар,
Собир киши оқибат муқодига етар.**

Бесирфа — кўп, ортиқча; ихтисор — қисқартириш, қисқалиқ; фиол — фёъл; вожун — чаппа, тескари; макрун — яқин, пайваста, восил; воя — 1) ҳисса, улус, насиба; 2) фойда, баҳра; бесару сомон — бахтсиз; норост — нотўғри, эгри.

MATEMATIK BOSHQOTIRMALAR SIRI NIMADA?

"Matematik boshqotirmalar o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga chorlaydi" ("Ma'rifat" 14 dekabr soni) nomli maqolada Toshkent bank kolleji bosh o'qituvchisi Bahrom Norqulovning o'ziga xos izlanishlaridan namunalari berilgan edi. Ustoz muallim tahririyatimizga yana bir turkum misol, masala va boshqotirmalarini taqdim etdi. Bu ishlarni siz aziz matematika fani o'qituvchilari uchun ham foydali bo'ladi, degan umiddamiz.

1. 1 dan 26 gacha bo'lgan natural sonlarini katalarga shunday joylashtirinki, eni, bo'yi va diagonal bo'yicha qo'shganda 65 soni hosil bo'lsin.

2. $2 + 8 = 10$ Berilgan noto'g'ri tenglikdan bitta cho'pning joyini almashtirish bilan to'g'ri tenglik hosil qiling.

Quyidagi sonlarning joylashuvdagi qonuniyatni aniqlab, bo'sh kataklarni to'ldiring.

3.

94	18	32
----	----	----

67	19	24
----	----	----

56		44
----	--	----

4.

14	5
----	---

12	7
----	---

16	9
----	---

5.

7	19
4	9

9	3
?	6

8	5
28	12

6.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 1 dan 17 gacha bo'lgan natural sonlarni bo'sh katalarga shunday joylashtirinki eni, bo'yi va diagonalni bo'yicha qo'shganda 34 chiqsin.

7. Kvadrati shunday 5 ta to'g'ri to'rtburchakka bo'lingki, to'g'ri to'rtburchaklarning qo'shni tomonlari kesishmasin.

8. Rasmda nechta uchburchak tasvirlangan?

9. Bo'sh katalarga sonlarni shunday qo'yinki, har bir 3 ta qo'shni sonning yig'indisi bir xil bo'lib, hamma katalardagi sonlar yig'indisi 200 ga teng bo'lsin.

10. Qirras a bo'lgan kubning ichiga balandligi a va diametri $\frac{a}{2}$ bo'lgan uchta yumaloq silindri shunday joylashtirinki, ular kub ichida silijiydigan bo'lsin.

11. Rasmda 9 ta nuqta va har biri bu nuqtalarning 3 tasi orqali o'tuvchi 8 ta to'g'ri chiziq ko'rsatilgan. Bu nuqtalarning o'rtasida shunday o'zgartirib, natijada har biri bu nuqtalarning 3 tasi orqali o'tuvchi 10 ta to'g'ri chiziq o'tkazish mumkin bo'lsin.

12. 9 ta doira rasmda ko'rsatilganidek joylashtirilgan. Bu doiralarga ichiga 1 dan 9 gacha bo'lgan sonlarni shunday joylash-

tringki, rasmda tasvirlangan har bir 7 ta uchburchak ichida joylashtirilgan sonlar yig'indisi bir xil bo'lsin.

13. Rasmda tasvirlangan figurada nechta uchburchak bor?

14.

10		
9		13
14	N	

 Shaklda tasvirlangan sehri kvadratda har bir satr, ustun diagonalardagi sonlar yig'indisi bir xil bo'lishi lozim. N soni nechaga teng?

15.

12e	9e	5e
-----	----	----

 Rasmda keltirilgan idishlarning birinchisi suv bilan to'ldirilgan. 9 va 5 litrli idishlar yordamida 12 litrli idishdan 8 litr suv olishga harakat qiling.

16.

 Ikki o'tmas burchakni shunday joylashtirinki, natijada ikki o'tkir va bitta to'g'ri burchaklar hosil bo'lsin.

17.

 Uchta gugurt cho'pidan bittasining joyini shunday almashtirinki, natijada hosil bo'lgan son dastlabki sondan 1,5 marta kichik bo'lsin.

18. Uchburchakning har oltita aylanasiga 31,32,33,34,35,36 sonlarini shunday qo'yib chiqingki, uchburchakning hamma tomonlarida hosil bo'ladigan sonlar yig'indisi 100 ga teng bo'lsin.

19.

10^{13}	10^{27}	10^{30}	10^{34}
-----------	-----------	-----------	-----------

 Katakchalar ichiga yozilgan sonlarning bosh harflarini qo'yib chiqsangiz O'zbekistonda ishlab chiqarilayotgan avtomobillardan birining nomini bilib olasiz.

20. Rasmda nechta uchburchak bor?

21.

1	2	3	4
---	---	---	---

 Keraksiz figurani olib tashlang. Sizningcha qaysi biri ortiqcha?

22. Muntazam oltiburchakni shunday qirg'ingki, natijada kvadrat hosil qilish mumkin bo'lsin.

23.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 1,2,3,4,5,6,7,8 va 9 sonlarini uchburchaklar ichiga shunday joylashtirinki, to'rtta mayda uchburchaklardan tashkil topgan uchburchakdagi sonlar yig'indisi teng bo'lib, 20 ni tashkil qilsin.

a
2

Ma'lum bir fan, kasb-hunar yoki sohasiga taalluqli so'z ona tilida atama-termin deya izohlanishi ma'lum. Demak, o'quvchilarga qaysidir fanni o'qitishda uning o'ziga xos bo'lgan atamani tushunishi katta ahamiyatga ega.

Jumladan, matematika fani ham o'ziga xos atamalariga boy. Biz bu fanni «plyus», «minus», «sekunda», «radius», «aksioma», «teorema», «grafik», «kvadrat», «diametr», «vertikal», «million» yoki «formula» kabi so'zlarsiz tasavvur eta olmaymiz.

Shunday ekan, matematika fani o'qitishda terminlarni o'rgatib berish ham juda zarur. Ularni yaxshi bilish o'quvchilarga fanni chuqur o'rganishga, mavzularni o'zlashtirishga yordam beradi.

Zero, boshlang'ich sinf o'quvchilarining «vatar degani nima?», «nol degani-chi?», «nima uchun "litrl", "natural", "kvadrat", "gektar", "sentner" degan so'zlarni ishlatamiz?», - degan savollariga matematika

TERMINLAR IZOHI — BILIMLAR ASOSI

o'qituvchisi doimo batafsil javob bera olishi, yuqoridagi terminlar haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lishi kerak. Bunday tashqari, terminlarning lug'aviy ma'nosini, uning qo'llanilishi va talaffuzini o'rgatish, har qanday termin ham aniq ta'riflanishiga e'tibor qaratib, darslarni olib borish kerak. O'qituvchi yana bir narsani e'tiborga olishi zarur, deb o'ylayman: terminlar har bir fan uchun faqat bitta ma'no anglatadi, faqat bir tushunchani ifodalaydi.

Bola ongida matematik terminlarning mustahkam saqlanishi uchun, o'qituvchi mavzulashtirilgan jadvallar asosida o'rgatsa, maqsadga muvofiq. Masalan, uzunlik o'lchov birliklarini o'rgatishda quyidagi jadvalni tuzib, terminlarni soddada holatda tushuntirish mumkin.

Belgilar	Terminlar	Qaysi tildan olingan	Qaysi so'zdan olingan	Lug'aviy ma'nosi
mm.	Millimetr	grekcha	millemetreo	metrning mingdan bir ulushi
sm.	Santimetr	frantsuzcha	cent, metreo	metrning yuzdan bir ulushi
dm.	Detsimetr	lotincha	"decem" va "metreo"	metrning o'ndan bir ulushi
m.	Metr	grekcha	metreo	o'lchayman
km.	Kilometr	lotincha	chilio, metreo	ming metr

Fan o'qituvchisi uchun o'tilgan mavzular terminlari bo'yicha har bir bola terminologik lug'at daftarini ajratishi ham samarali usullardan biridir.

Terminlarni yodda chuqur saqlash uchun quyidagi qiziqarli o'yinni tashkil etish o'rinni. O'qituvchi atamalar, ularning lug'aviy ma'nosini bolalarga o'rgatib bo'lgandan so'ng, doskaga o'nta terminni nomma-nom yozadi. Masalan: 1. Matematika. 2. Formula. 3. Sirkul. 4. Perimetr. 5. Masshtab. 6. Sentner. 7. Plyus. 8.

Sinab ko'ring

24. Uchta bir xil kvadratlarni shunday joylashtirinki, natijada 7 ta kvadrat hosil bo'lsin.

25.

--	--	--	--	--

 Rasmda tasvirlangan 10 ta kresloni shunday joylashtirinki, har bir devor oldida bir xil miqdordagi kreslolar bo'lsin.

26.

--	--	--	--	--

 Shaklda nechta teng yonli uchburchak bor?

27.

--	--	--	--	--

 Rasmda ko'rib turgan kvadratni 2 ta bir xil oltiburchakka bo'ling.

28.

--	--	--	--	--

 Ushbu jadvalni shunday to'ldirinki, uning har bir yo'liga va har bir ustunida arifmetik progressiya tursin.

29.

--	--	--	--	--

 Sanash mumkin bo'lgan kichik va katta to'g'ri to'rtburchaklar nechta?

30.

--	--	--	--	--

 Doira ichiga 10 ta kvadratcha chizilgan. Doirani 4 ta to'g'ri chiziq yordamida shunday bo'laklarga bo'lingki, har bir bo'lakda bittadan kvadratcha qolsin.

31. Sharlar uchburchak shaklida shunday joylashtirilganki, birinchi qatorda 1 ta, ikkinchida 2 ta, uchinchida 3 ta shar bor va hokazo. Agar sharlar soni 120 ta bo'lsa, ular nechta qatarga joylashtirilgan.

32. Berilgan uchburchakning balandliklari uchburchakning ichida kesishmaydi. Bu qanday uchburchak?

33.

--	--	--	--	--

 Qalamni qog'ozdan uzmasdan qanday qilib rasmdagi shaklni teng 6 ta uchburchakka bo'lish mumkin?

34. Rasmdagi trapetsiyaning ikki qismiga shunday ajratilganki, bu qismlarni birlashtirganda uchburchak hosil qilish mumkin bo'lsin.

Bahrom NORQULOV,
Toshkent bank kolleji o'qituvchisi

Ayrim o'quvchilar terminlarni aytishda qiyomatli. Ular uchun "kim ko'p terminlar nomini ayta oladi" degan topshiriqni berib, bolalar bilimni oshirishga, talaffuzini yaxshilash mumkin. Bu kabi atamalarni bilishning hayotda asqotishini ham o'quvchilarga tushuntirish, umuman, har qanday mavzu-ning hayotiy ahamiyatini ko'rsatib, izohlab berish o'qituvchilarning vazifasidir.

Fan o'qituvchisi har tomonlama izlanishi, terminologik lug'atlar, ilmiy-metodik faktlar, internet ma'lumotlaridan foydalanishda bolalarga tushuntirish, ular haqida mukammal bilimga ega bo'lishi va bu borada o'z ustida ishlashi zarur va shartdir.

Atamalar ustida ishlashni, qo'shimcha dars sifatida olib borish yoki darsning ma'lum qismini terminlarga ajratish orqali amalga oshirish ham mumkin.

Mavluda XIDIROVA,
Termiz davlat universiteti
Pedagogika fakulteti
talabasi

Bundan tashqari, o'quvchini mushohadaga, tarixiy voqealarni xronologik ketma-ketlikda tavsiflashga undaydigan savollar ham mavjud bo'lib, o'quvchilar ko'p hollarda milodiy va miloddan avvalgi davr yillarini o'zida aks ettiradigan bunday savollar oldida o'z qolishadi.

O'zbekiston davlat mustaqilligini qo'lga kiritgandan keyin ta'lim davlat siyosatining ustuvor sohasiga aylanib, ushbu sohada tub islohotlar amalga oshirila boshladi. Jumladan, O'zbekiston tarixini o'rganishga ham e'tibor, munosabat tubdan yangilandi. Inchinun, tarix fani umumiy o'rta ta'lim maktablari (6—9-sinflar) hamda akademik litsey, kasb-hunar kollejlari (keyingi bosqichlarda) asosiy o'quv fani sifatida o'qitiladi. Aniqlirog'i, umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6—9-sinflarida O'zbekiston va jahon tarixining qadimgi zamonlardan XX asr boshlarigacha bo'lgan davri o'rganiladi. Tarixiy hodisalar va voqealarni o'rganishga qo'yilgan talablar (6—9-sinflar) o'quvchilarning yoshi, bilim saviyasi, ruhiy xususiyatlari, jismoniy rivojlanishi darajalariga mos bo'lishi lozim. Shunga muvofiq tarzda o'quv fani ikki yo'nalishni tashkil etadi: Jahon tarixi va O'zbekiston tarixi.

Beshinchi sinflar uchun tayyorlangan "Tarixdan hikoyalar" darsligi eng qadimgi davrlardan shu kunlargaacha bo'lgan ayrim epizodik lavhalarni o'z ichiga oladi. 6—9-sinflarda esa davriy izchilik bilan insoniyat paydo bo'lgan eng qadimgi davrdan XX asr

bilim saviyasi yildan-yilga o'sishi kuzatilayotganligi asosiy sabablardan biridir. Davlat test markazi oliy o'quv yurtlariga kirish testlarini Xalq ta'limi vazirligi va O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi tomonidan tavsiya etilgan darsliklar (so'nggi yillarda chop etilgan)

TESTNING MURAKKABLIK BOSQICHLARI

uni yechish o'quvchidan chuqur mulohaza va zukkolik talab etadi

boshlarida ro'y bergan voqea-hodisalar, siyosiy, iqtisodiy, madaniy jarayonlar tarixi quyidagi tartibda o'rganiladi: 6-sinf Tarix o'quv fanida eng qadimgi davrlardan milodiy V asrning ikkinchi yarmigacha bo'lgan davrdagi jahon va O'zbekiston tarixi o'rganilsa, 7-sinf O'zbekiston tarixi — mamlakatimiz tarixining IV asrdan XVI asrgacha bo'lgan davrini qamrab oladi. Jahon tarixida dunyo xalqlari tarixining V asrdan XVI asrigacha bo'lgan davr, 8-sinf O'zbekiston tarixi darsligida — tariximizning XVI asrdan XIX asr o'rtalarigacha bo'lgan davri, Jahon tarixida esa XVI asrdan XIX asrning 70-yillarigacha bo'lgan davr o'rganiladi.

To'qqizinchi sinf O'zbekiston tarixi — mamlakatimizning XIX asrning ikkinchi yarmidan 1920-yilgacha bo'lgan davr tarixi bilan tanishtiradi. Jahon tarixi XIX asrning 70-yillaridan XX asrning 1918-yillarini o'z ichiga oladi. Eng yangi davr tarixini izchilikda o'rganish o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi o'quv yurtlarida davom ettiriladi.

O'rta maxsus ta'lim bosqichida 1-kurs o'quvchilari O'zbekiston tarixining 1917—1991-yillardagi voqealarini o'rganislar, 2-kursda esa 1991-yildan hozirgi kunga qadar bo'lgan mustaqil O'zbekiston tarixini o'rganadilar.

Jahon tarixida esa 1918-yildan 1945-yilgacha bo'lgan davr tarixi 1-kursda o'qitilsa, 1945-yildan hozirgi kunga qadar jahonda sodir bo'lgan voqealar tarixi 2-kursda o'rganiladi.

O'quvchilar tarixiy hodisalarining mazmunini bilishdan tashqari, tarixiy voqealarni bir-biri bilan taqqoslay olishlari, mustaqil fikr yuritib, ularga baho berishlari, voqealar mohiyatini tushuntirish olishlari, yozma ifodalay olishlari zarur. Birinchi darajali voqealardan ikkinchi darajalisini farqlay olishlari, ularni ijodiy tahlil qilib, xulosalar chiqara olishlari muhim sanaladi.

Hozirgi kunda oliy o'quv yurtiga kirish imtihonlariga tayyorgarlik ko'rayotgan abituriyentlarga nisbatan qo'yilayotgan talab bir qadar oshirilmoqda. Bunga o'quvchilarning

Ikkinchi darajali testlar darslikda keltirilgan ikkinchi, uchinchi darajadagi bilimlarni qamrab oladi yoxud bitta savolning o'zida ikkita birinchi darajali ma'lumotlar so'raladi. Masalan:

Makedoniyalik Aleksandr haqida asar yozgan tarixchilarni aniqlang.

A) Sim Siyan, Strabon
B) Arrian, Polien
C) Kvint Kursiy Ruf, Arrian
D) Gerodot, Kvint Kursiy Ruf

Bu savolda ikkita birinchi darajali ma'lumot aks etgan.

Uchinchi darajali test esa, darsliklarda keltirilgan eng oxirgi darajali bilimlar asosida tuzilishi yoki bitta savolda bir nechta tarixiy sana, voqea, tushuncha so'ralishi mumkin. Masalan:

Quyidagi berilgan hukmdorlarning hukmronlik yillarini bilan to'g'ri berilgan qatorni toping.

dan avvalgi yillarni farqlashda kichik bir izoh keltiramiz:

Tarixda yil hisobini belgilashda olimlar "era" yoki "milod" atamalarini ishlatadilar. Era lotincha "dastlabki raqam", "boshlang'ich son" ma'nosini anglatadi. Tarix darsliklari va tarixiy asarlarda era va milod so'zlari bir xil ma'noda qo'llaniladi. Biz uchun doimiy tanish bo'lgan yillardan biri milodiy bo'lsa, ikkinchisi hijriy yildir. Milodiy yil hisobiga Iso Masihning tug'ilgan kuni asos qilib olingan. Grigoriy, Yuliy Sezar singari taqvim tuzgan shaxslar shu kuni milodiy yilning boshlanishi qilib belgilaganlar. Miloddan avvalgi "falon yil" deyilganda Iso Masih tug'ilgan kundan oldingi yillar tushuniladi. Milodiy "falon yil" deyilganda esa Iso Masih tug'ilgan kundan keyingi yillar tushuniladi. Masalan, Yunon-Baqtriya podshohligi miloddan avvalgi 250-yili tashkil topgan.

Tahlil

Bundan tashqari, ayrim o'quvchilar yuz yillik, mingyillik, miloddan avvalgi "falon mingyillik", miloddan avvalgi "falon asr" degan tarixiy sanalarga duch kelishadi va uni fahmlashda qiyinchiliklarga uchrashi mumkin. Miloddan avvalgi uchta mingyillik va milodiy uchta mingyilliklar misolida quyidagi jadvalda (1, 2-jadval) buni tushuntirishga harakat qilamiz.

Bugungi kungi tarix darsligi ni o'qiyotgan o'quvchi testlarga javob berishi uchun quyidagi bosqichdagi tahlillarni to'g'ri anglab yetishi zarur:

— asr va yil hisobini aniqlash, tarixiy voqea-hodisalarlarning davomiyligi, ularning qaysi davrga mosligi, hijriy, milodiy va miloddan avvalgi yillarni hisoblash haqida;

1-jadval

Miloddan avvalgi davr									
III mingyillik (1-jadval)									
XXX asr	XXIX asr	XXVIII asr	XXVII asr	XXVI asr	XXV asr	XXIV asr	XXIII asr	XXII asr	XXI asr
3000—2900	2900—2800	2800—2700	2700—2600	2600—2500	2500—2400	2400—2300	2300—2200	2200—2100	2100—2000

II mingyillik									
XX asr	XIX asr	XVIII asr	XVII asr	XVI asr	XV asr	XIV asr	XIII asr	XII asr	XI asr
2000—1900	1900—1800	1800—1700	1700—1600	1600—1500	1500—1400	1400—1300	1300—1200	1200—1100	1100—1000

I mingyillik									
X asr	IX asr	VIII asr	VII asr	VI asr	V asr	IV asr	III asr	II asr	I asr
1000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	500—400	400—300	300—200	200—100	100—1

2-jadval

Milodiy davr									
I mingyillik									
I asr	II asr	III asr	IV asr	V asr	VI asr	VII asr	VIII asr	IX asr	X asr
1—100	100—200	200—300	300—400	400—500	500—600	600—700	700—800	800—900	900—1000

II mingyillik									
XI asr	XII asr	XIII asr	XIV asr	XV asr	XVI asr	XVII asr	XVIII asr	XIX asr	XX asr
1000—1100	1100—1200	1200—1300	1300—1400	1400—1500	1500—1600	1600—1700	1700—1800	1800—1900	1900—2000

III mingyillik									
XXI asr	XXII asr	XXIII asr	XXIV asr	XXV asr	XXVI asr	XXVII asr	XXVIII asr	XXIX asr	XXX asr
2000—2100									

1) Qutbiddin Muhammad;
2) Otsiz; 3) Elarson;
4) Takash;
5) Sulton Muhammad.
a) 1156—1172; b) 1172—1200; c) 1127—1156;
d) 1097—1127; e) 1200—1220.

A) 1-d; 2-c; 3-a; 4-b; 5-e
B) 1-a; 2-b; 3-c; 4-d; 5-e
C) 1-d; 2-b; 3-c; 4-a; 5-e
D) 1-e; 2-c; 3-b; 4-d; 5-a

Bundan tashqari, o'quvchini mushohadaga, tarixiy voqealarni xronologik ketma-ketlikda tavsiflashga undaydigan savollar ham mavjud bo'lib, o'quvchilar ko'p hollarda milodiy va miloddan avvalgi davr yillarini o'zida aks ettiradigan bunday savollar oldida o'z qolishadi. Shu o'rinda milodiy va milod-

Xo'sh, bu tarixiy jarayon bo'lib o'tganidan beri oradan nechta yil o'tdi? Milodimizda 2011-yil, miloddan avvalda esa 250-yil mavjud. Buni aniqlash uchun $250 + 2011 = 2261$. Demak, Yunon-Baqtriya podshohligi bundan 2261 yil avval tashkil topgan.

Quyidagi test misolida yillarni to'g'ri hisoblashga harakat qilib ko'ramiz.

Buyuk Alfred daniyaliklar bilan sulh tuzganidan 1500 yil avval...

A) Yunonistonda Drakont qonunlari yozildi
B) Solon islohotlari o'tkazildi
C) Bobil Ossuriyadan ajralib chiqdi
D) Rimda Respublika tuzumi tashkil topdi

— jahon va O'zbekiston

Бугун мамлакатимиз таълим тизимининг дунё миқёсида тобора нуфузи ошириб, хорижий давлатлар нигоҳида намуна сифатида қаралаётганлигининг асосий сабаби, шубҳасиз, кадрлар тайёрлаш тизимининг ўзига хос мукамаллиги баробарида жаҳондаги энг илғор тажрибаларнинг тезкор ўзлаштирилиши билан chambarchas боғлиқдир. Айниқса, саноати яхши тараққиёт этган Корея давлати билан ўзаро ҳамкорлик йилдан-йилга ривожланиб, янги босқичга кўтарилиб бориши ҳар икки давлат таълим тизимининг тезкор замон талабига мос равишда такомиллашувига замин яратмоқда.

2011 йилнинг декабри ойида давлатларaro келишувга асосан Корея Республикаси имтиёзли кредити асосида "Ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини ривожлантириш" лойиҳаси доирасида малака ошириш курсларининг ташкил этилганлиги ана шу ҳамкорликнинг мантиқий давоми сифатида ҳар икки томоннинг ёшлар тарбияси борасидаги манфаатларини ўзида мужассамлаштирди. Мазкур курслардан кўзланган асосий мақсад, аввало, Жанубий Корея давлатининг таълим тизими билан яқиндан танишиш, қолаверса, кадрларнинг касбий тайёргарлигини ўрганиш ва кореялик ҳамкасблар билан ўзаро фикр алмашиб, таълим дастурий бошқарув тизимини атрофлича ўрганишдан иборат эди.

Бу жараёнда Кореядаги касб-ҳунар таълими муассасалари фаолияти билан яқиндан танишдик, ўқитиш сифати ва самарадорлигини таъминловчи жиҳозлардан фойдаланиш даражасини ўрганиб, ишлаб чиқариш амалиётининг ташкил этилиши бўйича ўзаро ахборот элтирилди. Шунингдек, ўрганилган соҳалар бўйича энг яхши ўқув каталоглари, дастурлар, режалар ва тарқатма материаллар тўплади ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида зарур хулосаларга эга бўлди.

Малака ошириш давомида 2-Корея политехникуми ўқув ва ишлаб чиқариш устаконалари билан танишиб, муассаса раҳбарларининг ўқув жараёнини бошқариш тажрибасини ўргандик. Хусусан, "INHA TECHNICAL COLLEGE" — Техника

ка университетининг 24та факультетида саноат, техника, кимё саноати, янги технологиялар йўналишларида юқори малакали мутахассислар тайёрланаётгани, "HRD" (инсон ресурсларини ривожлантириш) статистикаси билан шуғулланувчи "SIVAT" институти раҳбарлари иш тажрибаси, Сеул олий авиация мактабида ўқув жараёнининг ташкил этилиши, жиҳозланиш ва мавжуд жиҳозларни ишлатиш технологияси барчада ижобий таассурот қолдирди. Айниқса, малака ошириш доирасидаги "Корея таълим тизими", "Касб-ҳунар ўргатиш тизими", "Миллий малака ошириш тизими", "Касб-ҳунар тизимида техника машғулотларини ўтказиш" ма-

ликка эришиш, ўқувчиларни касбга йўналтиришни мактаб таълимидан бошлаш (юртимиздаги ташхис марказлари фаолияти каби), махсус иxtисослашган мактаблар фаолиятини йўлга қўйиш, мактаб билан касб-ҳунар таълими ўртасида ўзаро шерикчилик муносабатларини яратиш, касб-ҳунар таълимининг ишлаб чиқариш жараёнига интеграциялашувини таъминлаш кабиларнинг барчаси Ўртабашимизнинг илмий тафаккури махсури сифатида юзага келган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида белгиланган ва бугунги кунда сифат босқичига кўтарилган вазифаларга ғоят уйғун эканлиги билан диққатга сазовордир.

Касб-ҳунар таълими бўлими берилди. Хусусан, қишлоқ хўжалиги, технологиялар, баллиқчилик, солиқни сақлаш, тадбиркорлик, маданият, спорт йўналишларида алоҳида дастурлар асосида кадрлар тайёрлашни бунга яққол мисол бўлади.

Кореяда касб-ҳунар таълими, дунёдаги етакчи мамлакатлардаги сингари Таълим ва Меҳнат вазирликлари ҳамкорликда бошқариб, назорат қилиди. Меҳнат бозорини чуқур таҳлил қилиш, баъзи ҳолатларда керакли йўналишлар бериш, қарор қабул қилиш, қабул қиловатларининг бўлажак яратилаётган иш ўринларига мослиги бўйича

Xalqaro hamkorlik

бюджети ҳисобидан молиялаштирилади. Ишга жойлаштириш, ундан кейинги ривожланиш жараёнини Давлат техник квалификациялаш тизими амалга оширади ҳамда мавжуд мутахассисликларга қўйиладиган талаблар, меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқариш ва ижросини таъминлайди. Ушбу тизимнинг муваффақияти шундаки, кадрлар доимий равишда ўз мутахассислигини чуқурроқ англаши, малака ошириши, дунёдаги инновацион ўзгаришлардан хабардор бўлиши ҳамда амалиётга татбиқ этиши учун имкониятлар яратди.

Барчамизни Корея таълим тизимидаги ўқув адабиётлари, дарсликлар яратиш ҳамда таъминоти тизими жуда қизиқтирди. Кореялик ҳамкасблардан шундай ўқув қўлланмаларидан олиб, улар билан ўзаро фикр алмашдик. Бундан ташқари, сафар давомида ҳар кун ўқув семинарларидан кейин биз жойлашган таълим муассасасининг спорт залларида кореялик ҳамкасблар билан турли мусобақалар ўтказдик ва уларга Республикаимизда ўтказилаётган халқаро турнирлар, таълим, фан, спорт соҳасида эришилаётган юқори натижалар ҳақида фахрланиб гапириб бердик. Малака ошириш машғулотларидан бўш пайтлари Сеул шаҳрининг диққатга сазовор жойлари, миллий музейи, истироҳат боғи билан танишдик.

Бизнинг Кореяга қилган сарфимиз таълим тизимини бошқариш борасидаги билимларимизни янада кенгайтирилганлиги, соҳа бўйича тажриба ва малакаларимизни бийитгани, юртимиз таълим тизимининг ўзига хос афзалликлари яна бир қарра исбот этиши баробарида олдимизда турган ғоят улкан, масъулиятли вазифалар ижросига мустахкам ишонч билан киришимизга рағбатлантиргани билан муҳим аҳамият касб этди.

Камолитдин МИЗОМОВ,
Самарқанд вилоят
ҳоқимлиги ўрта махсус,
касб-ҳунар таълими
бошқармаси бошлиғи
ўринбосари

КОРЕЯДА КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ

унинг ўзига хосликлари нимада?

зусидаги кореялик ҳамкасбларимизнинг маърузалари мазкур давлат таълим тизимининг барча ўзига хос жиҳатлари ҳақида тўлиқ маълумотларга эга бўлишимизни таъминлади.

Курс сўнгиди ҳар бир малака ошириш курси тингловчиси ўз соҳаси бўйича таълим жараёнида амалда ўрганган тажрибалари бўйича тақдирот ўтказди, ўз маҳоратини намойиш этди. Ҳафтанинг шанба, якшанба кунлари Сеул шаҳрининг Корея тижорат корпорацияси, Инсон ресурслари ташкилотларига уюштирилган сафарлар бизда яхши таассурот қолдирди. Хусусан, Пучон шаҳридаги "Ишга ёллаш маркази" фаолияти, у ерда яратилган шарт-шароитлар ва марказдаги иш жараёни бизда катта қизиқиш уйғотди.

Муҳими, Кореяда ҳам таълим тизимини ислоҳ қилишга қаратилган устувор вазифалар юртимиздаги таълим соҳасидаги туб ўзгаришлар ва ислохотларга ҳамоҳанг тарзда белгилаб олинаётганини барчамиз икки мамнуният билан эътироф этдик.

Таълим тизимида узлуксиз-

Кореяда таълим тизими 6-3-3-4 принципида шакллантирилган, бунда болалар 6 йил — бoshlang'ich maktab (1-6-sinf), 2 йил — ўрта (7-8-sinf) ва юқори (oliy) ta'lim (10-11-12-sinf) maktablarida ўқийди. Кейин 3 йил давомида ижтимоий-гуманитар ёки касб-ҳунар йўналишлари бўйича таълим олишади. Сўнгра 2 йиллик ёки 4 йиллик коллеж ёхуд университетларда ўқиш давом эттирилиши белгиланган. Шундан юқори мактаблар академик, касб-ҳунар ва бошқа мутахассисликларга қараб иxtисослаштирилган. Коллеж, институт ва университетларнинг асосий қисми давлат тасарруфида бўлиб, Таълим вазирлиги ва Фан-техника вазирликлари назорати остида фаолият юритади. Касб-ҳунар коллежларининг асосий мақсади эса худда биздаги каби халқ хўжалигининг барча соҳалари учун чуқур билим ва амалий кўникмага эга бўлган кичик мутахассислар тайёрлашдан иборат. Коллежлар тармоқлар бўйича табақалаштирилган ва 2-3 йиллик дастур асосида бо-

ушбу вазирликлар ҳамкорликда қарор қабул қилиб, тегишли йўналишлар белгилаб олинади. Давлат бошқарувидан ташқари, хусусий касб-ҳунар таълими муассасалари ҳам (уларнинг аксарияти йирик компаниялар ва фирмалар тасарруфида), мулкчилик шаклидан қатъи назар, юқорида қайд этилган Таълим ва Меҳнат вазирликлари томонидан бошқарилади.

Албатта, мамлакат иқтисодиётининг кескин ривожланиш самарадорлиги юқори малакага эга мутахассисларга бўлган эҳтиёжни оширган. Шу сабабдан бугун ҳам мазкур давлатда янги касб-ҳунар таълими — политехника коллежлари ташкил этилмоқда. Техник мутахассисларни тайёрлаш, уларни ўқитиш ва меҳнат жараёнига олиб кириш мақсадида Кореяда инсон ресурслари тараққиёти билан шуғулланувчи махсус ташкилот тузилган. Мазкур соҳаларда таълим жараёни тизимини таъминлаш учун Кореяда политехника коллежлари фонди яратилган ва шу соҳадаги энг йирик ташкилот ҳисобланади. Ташкилот давлат

Инсоннинг ўз меҳнат фаолияти давомида ўрганган билимлари, танлаган касби бўйича тўплаган бой тажрибалари унинг орзулар сари интилишида, маҳоратининг юксалишида муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Бугунги кунда Тошкент шаҳар педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтида тил ва адабиёт кафедраси мудири Гулнора Мухаммаджонованинг меҳнат фаолияти давомида эришган ютуқларига унинг ўқиб-ўрганишга бўлган интилиши, тинимсиз изланиши ва энг муҳими, устозлари тажрибасига таяниши замин яратгани шубҳасиз.

Гулнора билан Республика таълим маркази қошидаги Илмий кенгаш йиғилишида танишганмиз. Фикридаги дадиллик, нутқининг раволиги, давлат тилини ўқитиш борасидаги жонқуярлиги йиғилиш иштирокчиларининг эътиборини тортиди.

Республикаимизда таълим рус ва бошқа тилларда олиб бориладиган мактабларда ўзбек тилини ўқитиш муаммоларини теран идрок эта оладиган методист қандай қилиб тил таълимини тўлақонли мушоҳада эта олишининг

ТАЖРИБАЛАРГА ТАЯНИШ — ЮТУҚЛАРГА ГАРОВИ

сирини сўнгра англадим. Зеро, бу инсон меҳнат фаолиятини ҳам тарбиячи, ҳам ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси, ҳам методист сифатида бақамти олиб борди.

Таълимда "методист" деган масъулиятли вазифа бор. Бунга муносиб киши ҳар доим ўз соҳасининг назарий, амалий ва илмий янгиликларидан хабардор бўлиши ва уни ўқитувчиларга етказиб туриши лозим. Гулнора Мухаммаджоновада ташаббускорлик, янгилик яратиш иштиёқи кучли. У билан бирга бошланғич синф ўқувчиларини ўзбек тилини ўрганишга қизиқтириш, уларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш мақсадида "Муслиқли ўзбек тили" номли аудиокассетаси ва методик қўлланмани тайёрла-

дик. Ҳамкорликдаги бу янгилигимиз юзлаб мактабларга тарқалди. Гулнора

Ta'lim fidoyilari

ҳеч тиниб-тинчимайди, қачон қараманг мактаб ўқитувчисига у керак, бу керак, деб куйиниб юради. Ана шу куйинчаклиги натижада ўзбек тили ўқитувчилари учун замонавий дарслар бўйича бир қанча методик қўлланмалар ва рисоалар тайёрлаб нашр эттирди. Шу ўринда бир гални таъкидламоқчиман, мактаб ўқувчи ва ўқитувчилари учун дарслик ёки методик қўлланма ёзиш диссертация ишидан қийинроқ ва масъулиятлироқ. Зеро, ҳар қандай дарслик ва

китоб кўп йиллар давомида миллионлаб ёшларнинг тафаккурини юксалтиришга, нутқи ва билиминини бойитишга беъминнат хизмат қилувчи қудратли кучдир.

Гулнора Мухаммаджонова 2003 йилда "Ўзбек тили фанидан дарсдан ташқари машғулотларни ташкил этиш методикаси" мавзусида номзодлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди ва доцент илмий унвонга эга бўлди.

Г.Мухаммаджонованинг фидойилиги билан таълим рус ва бошқа қардош тилларда олиб бориладиган мактабларнинг 3-, 4-, 5-синфлари учун "Ўзбек тили" дарсликлари ва методик қўлланмалари таълим жараёнига жорий этилиб келинмоқда. Ярим асрлик ҳаёт йўлини фидойи меҳнатлари билан беэган Гулнора Мухаммаджонова ташаббускорлиги ва изланувчанлиги билан ҳамкасблари орасида хурматга сазовор бўлиб келмоқда.

Абдурозик РАФИЕВ

Статистик маълумот: 1915–1920 йилларда бир киши ўз ҳаётий эhtiёжларини қондириш учун 4,9 тонна табиат инъомларидан фойдаланган бўлса, 1940 йилга келиб, бу кўрсаткич 7,4 тоннага ортган. 1960 йилда бир одамнинг табиат бойликларида фойдаланиши ўртача 14,3 тоннага тўғри келган. Мутахассислар яқин келажакда ҳар бир киши ўртача 35–40 тонналик табиат неъматларидан фойдаланишини тахмин қилмоқдалар.

Бу факт инсониятнинг табиат билан бир бутунликда яшашини, ушбу ҳаёт кеңира олмаслигини кўрсатади. Тараққиёт бўлгани сари кишиларнинг табиий бойликларга нисбатан эhtiёж ва қизиқиши ошса ошадики, камаймайди. Ҳозирги вақтда глобал муаммо даражасига кўтарилган табиий бойликлар — ер, сув, ҳаво, тупроқ, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш, асраб-авайлаш ва улардан рационал фойдаланишга мамлакатимиз миқёсида ҳам катта эhtiёб қаратилмоқда. Ўзбекистоннинг жонли табиати бор ҳолича сақлаб қолиш, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни кенгайтириш, мавжуд ресурслардан оқилона фойдаланишнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий асосларини

ган экологик инқирозларнинг олдини олиш, ердан, сувдан ва тупроқдан фойдаланишнинг оптимал имкониятларини юзага келтириш, камайиб кетаётган ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш, кўпайтириш, табиат ёдгорликларини муҳофаза қилиш билан боғлиқ эди. Мавжуд ҳолатни бирданига ўзгартириб, табиат муҳофазаси бўйича инқилоб ясаб бўлмасди, албатта. Миллий стратегия ва ҳаракат режасида қайд қилинадиги, **алоҳида муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тизимини қайта ташкил этиш ва кенгайтириш, жамоатчилик хабардорлиги, таълим ва биохилма-хилликни сақлаш, ундан бузмасдан фойдаланиш ҳаракатида қатнашиш, биологик ресурслардан**

даги ўсимлик ва 3 турдаги кўзқорин «Қизил китоб»га киритилган. Ушбу китобга 25та тур қўшимча равишда киритилиб, атиги 4таси ўз ареалини яхшилагани сабабли рўйхатдан чиқарилди. Фауна дунёсидан 184та тур «Қизил китоб» саҳифаларидан ўрин олган. Бу нафақат мамлакатимиз миқёсида, балки дунё миқёсида қўйилган биологик хилма-хилликни сақлаш жараёнида юзага келаятган энг ташвишли муаммолардан бири бўлиб турибди. Хўш, нима қилишимиз керак? Масала ойдин. Табиат муҳофазаси умумдавлат, умумхалқ ишига айланиши керак.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан экологик муаммоларни бартараф этишга, биологик хилма-хилликни таъминлашга замин бўладиган қарорларнинг қабул қилинаётгани муҳим аҳамият касб этмоқда. «Сурхондарё вилоятининг Термиз, Музработ, Ангор туманларида афғон шомлидан ҳимоя қилиш яшил қатори ташкил этиш ҳамда соғлом экологик муҳит яратиш тўғрисида»-ги, «Япон са-

олганда чиқарадиган микдордаги қарбонат ангидридни ўзига сингдира олади. Бир гектар қарағайзор ўрмон бир йилда 30 тоннагача чанг-ғуборни ютади. Демак, дарахтларни кесиш эмас, балки кўпайтириш эъзизга ютамиз. Мутахассислар томонидан тузилган рўйхатга мамлакатимиз ҳудудида ўсаятган ноёб ва қадимий дарахт турларидан 1014 донаси киритилган.

Ҳар бир инсон — табиат фарзанди. Унга сувсиз ҳаёт қоронғи, ҳаводан нафас олсагина у тирик, ўсимлик илдири, поёси ёҳуд ҳайвон гўшти; ёғдан тайёрланган махсулотлар, мева-чева ва сабзавотлар дастурхонда муҳайё. Буларнинг барчаси — тириклик зийнати. Оламдаги жаммики неъматлар инсон учун, унинг эhtiёжлари учун, фақат шуниси ҳам борки, чексиз ва ҳадсиз бўлиб туялувчи табиат бойликлари ке-

БИОЛОГИК ХИЛМА-ХИЛЛИКНИ САҚЛАШ

долзарб вазифага айланди

белгилаб берадиган қонун ва қонуности ҳужжатларининг қабул қилиниши бу, умумдавлат, умумхалқ ишига айланидиган далолат беради. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасида «**Ер, ер ости бойликлари, сув, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини ҳамда бошқа табиий захиралар умуммиллий бойликдир, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва улар давлат муҳофазасидадир**» деб қайд қилинган. Табиат ва унинг барча компонентларини муҳофаза қилиш тўғрисидаги бир талай қонунларда ана шу кўрсатма тагин ҳам мустаҳкамланган.

Табиат муҳофазаси ҳақида баҳс кетар экан, «биологик хилма-хиллик» деган ибора тез-тез қулоққа чалинади. Биологик хилма-хиллик жамиятнинг иқтисодий, экологик ва маданий-эстетик эhtiёжларини қондиришнинг долзарб ва салоҳиятли ресурси эканлиги аллақачон аниқланган. У она сайёраимиздаги ҳаётнинг турли ҳайвонлар, ўсимликлар, микроорганизмлар, уларнинг генлари ва экотизимлари иштирокида кечишини аниқлашга тушунчадир. Ўзбекистон ўзининг барқарор ривожланиши учун мавжуд хилма-хил ресурсларни сақлаши муҳим эканлигини аниқлаган ҳолда мустақиллигининг дастлабки даврида, яъни 1995 йилда «Биологик хилма-хиллик тўғрисида»-ги халқаро конвенцияни ратификация қилди. Ушбу конвенцияда ушбу асосий мақсад кўрсатилган: **биологик хилма-хилликни сақлаш, унинг таркибий қисмларини бузмасдан фойдаланиш, манфаатларини ҳаққоний ва тенг тақсимлаш**. Конвенцияда илгари сурилган гоялар Ўзбекистонда табиат муҳофазаси бўйича амалга оширилиши керак бўлган ишларга уйғун ёки мос бўлгани учун ҳам биологик хилма-хиллик бўйича **миллий стратегия ва ҳаракат режаси** ишлаб чиқилиб, унинг ижросини таъминлашга Табиати муҳофаза қилиш давлат қўмитаси бош агент сифатида тайинланди.

Дарвоқе, юртимиз табиати хилма-хил бўлиб, ҳудудида 4500дан ортққ ўсимлик тури ўсади. Умуртқали ҳайвонларнинг 677 тури (шундан сут эмизувчилар 108та, қўшлар 432та, судралиб юрувчилар 58та, амфибиялар 2та, бақилар 77та) мавжуд, умуртқасиз ҳайвон турлари эса 15 мингдан ортққроқ бўлиб, иқлими континентал эканлиги, ҳароратнинг мавсумий ва кундалик сезиларли ўзгариши, ёз фаслининг давомли қуруқ ва иссиқлиги, қузнинг намлиги ва қиш об-ҳавосининг ўзгариб туриши флора ва фауна турлари учун ҳам қўлай муҳитдир.

Мустақилликка эришгандан сўнг Ўзбекистон муҳим иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий ўзгаришлар мамлакатига айланди. Энг катта муаммолардан бири барқарор ривожланиш сиёсатининг ўрнатилмаганилиги туфайли юзага кел-

бузмасдан фойдаланиш механизмларини ривожлантириш вужудга келган вазиятни ўзгартириш омиллари бўлиб хизмат қилиши лозим.

Ана шу мақсадда фаолият юритиб келаятган Табиати муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ва унинг қошида тузилган қўриқоналар, ўсимликлар ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш давлат инспекцияси (Давлатбионазорати) тегшли ташкилотлар, манфадтор вазириклар билан иш олиб бормоқда. Табиийки, мустабид тузум даврида она-табиатга, унинг бойликларига антропоген таъсирлар бўлиши натижасида қўллаб ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини турлари камайиб ёки умуман йўқ бўлиб кетди. Мавжуд турларни сақлаб қолиш ва кўпайтириш, табиат бойликларида оқилона ва унумли фойдаланиш устидан назорат ўрнатиш ушбу инспекция ходимларининг вазифаси ҳисобланади.

Ўлмас Собиров, Давлатбионазорати ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш бўлими бошлиғи:

— Аждодларимиз табиатга нисбатан зийрак муносабатда бўлишган. Сувга туфлаш, унга мағзава тўкиш, далаю дашта ўрмалаб юрган илонни ўлдириш, дарахт-буталарни ҳуда-беҳудага кесиш уларнинг наздида гуноҳ ҳисобланган. Табиат муҳофазасига нисбатан қўйилган бугунги устувор вазибалар ота-боболаримиз қўлаган нақлнинг қанчалик даражада ҳаққоний эканлигини кўрсатмоқда. Табиат — хилма-хил табиий бойликлар макони, демак, ундаги ранг-баранглик, ўзига хослик сақлалиши керак. Афсуски, охириги эллик йиллик даврда ерларнинг ҳаддан ташқари кўп ўзлаштирилиши, яйлов чорвачилигини жадаллаштириш, тоғ-кон ва энергетика саноатини ривожлантириш каби антропоген таъсирлар натижасида табиат бойликларига жиддий зарар етказилганлиги факт. Масалан, 1991 йилда мамлакатимиз «Қизил китоб»ига 163 турда камёб ўсимлик тури киритилган бўлса, 1999 йилга келиб бу кўрсаткич 301тага етган. 2011 йилда 321 тур-

фораси ва каштан дарахти қўчаларини экишни кўпайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»-ги (2007 йил, сентябрь), «2011–2012 йилларда Тошкент вилояти Оҳангарон туманини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ва аҳоли турмуш даражасини оширишга доир комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида»-ги (2011 йил, январь) қарорлар атроф-муҳитни соғломлаштирибгина қолмай, дарахт ресурсларини кўпайтириш йўлидаги қадам бўлди. Ушбу қарорлар ижроси қандай кечмоқда?

Оҳангарон туманида ташкил қилинган ўрмон ҳўжалиғида қўллаб меваги манзарали дарахт қўчалари етиштириш имкони бор. Ҳўжаликнинг «Проғилина» бўлиғи 13-назорат ҳудудида 3 гектар майдонига, «Гуш» бўлимининг 15 гектар жойига бодом, «Наварган» бўлимининг 5 гектар майдонига наъматак қўчати экилиши катта аҳамиятга эгадир. Чунки бодом дарахти бошқа мевали дарахтларга нисбатан жуда кам. Ҳўжалик ниҳолхонасида етиштирилган 2 минг туп Зарафшон арчаси бугунги кунда қаддини ростлаб олиб, қўрган кишига эстетик завқ беради. Оҳангарон туман ҳокимлиғи, ҳудудий ўрмон ҳўжалиғи, «Ўзбекистон темир йўллари» давлат акционерлик компанияси ташаббуси ва ҳамкорлиғида ерга қадалган 400 туп шафтоли, 200 туп каштан, 250 туп ўрик, 250 туп бодом ва 50 туп можевельник арча қўчати меҳр билан парваришланмоқда. Ўрмон ҳўжалиғи томонидан етиштирилаётган дарахт қўчалари, аввало, ўша ҳудудда экологик мувозанатни яхшиласа, айрим ҳолларда буюртмачи ташкилотларга ҳам сотилади.

Дарахтларнинг инсон ҳаётидаги ўрини ҳеч нарса билан тенглаштириб бўлмас экан. Гаўжум ва сершовкин шаҳар ҳиёбоналига экилган дарахт ёзда ҳаво ҳароратини 3–4 даражача паситиради. Бир гектар ўрмондаги дарахтзор 900 кг. қарбонат ангидридни ютиб, 600 кг. кислородни ҳавога чиқаради. Бир гектар қўқаламзор бир соат ичида 200 киши нафас

лажақ авлод ва улардан кейинги одамлар учун ҳам етарли бўлиши керак! Умумбашарий бу гоёни бизнинг оптимиздан эргашиб келаятган фарзандларимиз, неваера-невараларимиз онгига ҳар томонлама сингдирибгина ўз мақсадимизга эриша оламиз.

Алишер Отаҳўжаев, Ўзбекистон Миллий университети биология-тупроқшунослик факультети «Зоология ва ихтиология» кафедраси катта ўқитувчиси:

— Тошкент вилоятининг Паркент тумани ҳудудида талабаларнинг ўқув-дала амалиётини ўташи учун жуда қўлай бўлган Оқсоқота воҳаси бор. У денгиз сатҳидан 3267 метр баландликда жойлашган Қизилсура қўғқисига туташ. 1, 2, 3-босқичдан сўнг талабалар эгаллаган назарий билимларини амалиётда мустаҳкамлаш учун биз профессор-ўқитувчилар бошчилиғида вақти-вақти билан ўша дарага борамиз. Май ойи иккинчи ярми ва июнь ойи биринчи ярми амалиёт учун қўлай давр бўлиб, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг барча турлари бў пайтда жонланади, ўзининг асл қиёфаси ва шаклига қиради. Албатта, талаба китобда расмини кўрган илон билан ерда судралиб юрган жонзот орасидаги фарқни билади. Эшитгандан кўра кўз билан кўриш афзал. Биз уларга табиатдаги ҳар бир тур яшаб қолиши, уларга зиён-заҳмат етказмаслик кераклигини ўқирамиз. Оқсоқотда умуртқали ҳайвонларнинг бешала синфига ҳам мансуб турлар учрайди, умуртқасиз жонзотлар ҳам кўп. «Қизил китоб»га киритилган наботот ва ҳайвонот дунёсини турларининг бу ерда учраши ҳам ажиб ҳодиса. Бир ойлик ўқув-дала амалиётда талабалар табиатга ҳам жисман, ҳам руҳан яқинлашадилар, айни пайтда бир-бирларига ёрдам кўрсатиши, озгина нарсани қўллаш билан кўришни ўрганадилар. Қўярсизки, табиат қўйнига савҳат ҳам таълим, ҳам тарбиядир.

Биологик хилма-хиллик ерда ҳаётнинг мавжудлигини таъминлаш, инсоният эhtiёжларини қондириш ва келажак авлод учун ҳам керак. Мавзуга нуқта қўйгимиз йўқ. Бу борада қаламга олиниши керак бўлган мавзулар ҳудди табиат неъматлари каби чексиз, бисёр. Кейинги мақолаларимизда наботот ҳамда ҳайвонот оламида ноёб саналган турлар ва уларни асраш, кўпайтириш борасида олиб борилаётган ишлар ҳақида маълумотлар бериб боришни режалаштирганмиз. Ўйлаймизки, маърифий йўналишдаги бу ижодий лойиҳа сиёзини бефарқ қолдирмайди, аксинча, барча зиёлиларимизда фикр-мулоҳаза уйғотади.

Хулқар ТҲИМАНОВА

Барселона — кўхна қитъанинг мозий билан бугунги кунни бирлаштирган улкан шаҳарларидан бири. У ердаги диққатга сазовор иншоотлар, боғлар ва биноларни томоша қилиш ҳамда сўлим оромгоҳларда ҳордиқ чиқариш учун йил давомида сайёҳ ва меҳмонларнинг қадами узилмайди. Табиийки, Барселона шаҳри фақат шу жиҳатлари эвазига дунёга донг таратмаган. Ҳа, ҳозирги дамда Испания қироллигига қарашли Каталониянинг бу кенти номи янграши билан ҳатто футболга қизиқмайдиганларнинг ҳаёлига ҳам дастлаб Месси, Хави, Пуйоль, Иньеста сингари жаҳоннинг энг кучли футболчилари тўп сураётган «Барса» келади!

Сайёрамизни ўзининг мўъжизакор ўйинлари, оламшумул галабалари билан лол қолдиришдан чарчамаётган «Орзу жамоаси»га тегишли стадион — «Камп Ноу» ҳам тилларда достон. У нафақат Испания ёки Пиреней ярим оролида, балки бутун Европада энг катта ўйингоҳ ҳисобланади.

лаштириб, «Янги майдон», яъни «Камп Ноу» деб аташди. Зум ўтмай, айнан шу ном омалашиб, ҳатто расмий манбаларда Estadi del FC Barcelona ишлатилса-да, халқ ва мухлислар томонидан бу майдон қадрдон «Камп Ноу» сифатида эътироф этилаверди.

2001 йили — янги юз йиллик бўсағасида стадионнинг ягона номи тарзида барибир «Камп Ноу» тан олинди. Бу фақат шахсий маблаг ёки ютуқлар учун эмас, кўпроқ мухлислар учун фаолият юритаётган афсонавий «Барселона» клубининг ўз ихлосмандларига нисбатан чексиз ҳурмати ифодаси эди, албатта. 2007-2008 йилги мавсумда стадионнинг 50 йиллик юбилеи нишонланди ва ўшанда футболчилар шонли сана муносабати билан тикилган, стадион

«Камп Ноу» санъат шинавонадалари билан гавжум.

"ЭКСТРАНЕЙРО" САМОВИЙ КЕМАСИ

«Камп Ноу» стадиони тўғрисида гап кетганда, биринчи галда унинг ўзига хос меъморий бичими, ҳайбати ва ўриндиқларидаги ранглар ҳамда «Mes que un club» (Клубдан кўра, кўпроқ) жумласи эътиборни тортади. Каталон тилида «Янги майдон» (Camp Nou) маъносини англатувчи стадионнинг айнан мазкур жиҳатлари «Барселона» клуби билан кўпроқ боғлаб туради. Маълумки, «Барса» клубининг асосий кийимида аноранг ва кўк ранг уйғунлашган. Стадион трибунасига ҳам шу ранглардаги ўриндиқлар ўрнатилган.

«Камп Ноу» қурилиши Франсеск Миро-Санс президентилик даврига тўғри келди. У йилдан-йилга клубнинг мавқеи мамлакат ва қитъада ортиб бораётгани ва амалдаги эски ўйингоҳ — Camp de Les Corts ихлосмандлар оқимини сифидора олмаслигини инобатга олиб, улкан ва муҳташам янги ўйингоҳ қурдиришга аҳд қилди.

Спорт иншооти пойдеворида биринчи тош 1953 йилнинг март ойида қўйилди. Уйингоҳ меъморий лойиҳасини президентнинг ўғай акиси — Франсеск Митханс чизган. Дастлабки ҳомчўтга кўра, майдоннинг битказилишига 67 миллион песет харж қилиниши керак эди, бироқ қутилмаганда фундамент ўрнатилган тупрок қатлами билан боғлиқ муаммо юзага келди. Уни қўшимча маблаг ишлатмасдан ҳал этиб бўлмасди.

Шу боис клуб раҳбарияти «оёқсиздан чиққан» харажатларни клуб ихтиёридаги эски стадион — Les Corts худудини сотишдан тушган маблаг эвазига қоплашга қарор қилади. Аммо Барселона шаҳри ҳокими бунга ўн йил мобайнида тиш-тирноғи билан қаршилик кўрсатди.

«Камп Ноу» — УЕФА томонидан кўхна қитъанинг беш юлдузли стадионларидан бири, деб баҳолаган.

Шунга қарамай, стадион 1957 йилнинг 24 сентябрида фойдаланиш учун топширилди. Унинг қуриб битказилиши учун шу тарика 288 миллион песет (яъни, 1,73 миллион евро) сарф этилди. Бу кўрсаткич ўша давлар учун фантастик қийматга эга эди. Агар бу пуллари бугунги инфляция натижасида кескин кўтарилган нарх-наво билан таққослагудек бўлсак, бунча пул стадион қуриш у ёқда турсин, ҳатто Европа даражасидаги бир нафар ўртамеъна футболчининг трансферини амалга оширишга ҳам етмайди...

Ўша вақтларда бу ўйингоҳ клуб асосчиси Ганс Гампер номи билан аталиши хусусида ҳам фикрлар бўлган, лекин оддийгина қилиб Estadio del Club de Futbol Barcelona (ФК Барселонанинг стадиони) тарзида номлаш кўпчиликка маъқул келган. Беш ярусли тоғдек стадионнинг қурилишини тўрт йил интиқ кутган томошабинлар эса бир-бирига уни яна ҳам содда-

тасвири туширилган футбол кийимларида майдонга тушишди.

Илк учрашув «Камп Ноу» очилган кун ташкиллаштирилди: Ж.Гампер хотирасига бағишланган кубок матчида «Барселона» клуби тўқсон мингдан зиёд мухлислари кўз ўнгига Польшанинг «Легия» клубини 4:2 ҳисобида енгди. Барселоналиклар сафида ҳаракатланган Эулохио Мартинес эса янги стадионда биринчи гол урган футболчи сифатида тарихга кирди. Стадиондаги расмий ўйин 1957 йили 6 октябрда бўлиб ўтди, унда «Барселона» клуби мамлакат чемпионати доирасидаги иккинчи тур ўйинини «Реал Хавен»га қарши ўтказди ва мухлисларга голлар «тулдастаси»ни ҳадя қилди — 6:1 (голларни каталонияликлардан: Виллаверде, Тахадя, Кубала ва Эулохио Мартинес (хэт-трик) киритган). Шу зайлда «Камп Ноу» минглаб муҳим ва дилбар учрашувлар манзилига айланди.

Стадион биринчи марта 1981 йилда қайта таъмирланди. Сабоби 1982 йилда жаҳон чемпионатида Испания мезбонлик қилган ва финалгача бўлган спектаклларнинг тенг ярми айнан «Камп Ноу»да сахналаштирилганлиги: Аргентина—Бельгия 0:1 (95 000 томошабин), Польша — Бельгия 3:0 (65 000), Бельгия — СССР 0:1 (45 000), Польша — СССР 0:0 (65 000) ва ярим финалда Польша — Италия 0:2 (50 000) ва учинчи ўрин учун матч. Қайта таъмирлаш билан бирга стадион трибунаси сизими ҳам 120 000тагача кўпайтирилганлиги.

Майдондаги иккинчи қайта қуриш ишлари 1998 йили олиб борилди. Чунки УЕФА президентининг янги қарорига кўра, Европа миқёсида ўткази-

ладиган матчларга мезбонлик қиладиган евростандартдаги стадионларда умумий эмас, балки алоҳида-алоҳида ўриндиқлар ўрнатилган бўлиши шарт эди. Қарор муносабати билан «Камп Ноу»даги ўриндиқлар сони 98 934тагача қисқарди. Футбол майдонининг ҳажми эса 105х68 метрга келтирилди.

Стадион худудининг марказида «Барселона» клуби раҳбарияти офиси ҳамда Каталониядаги энг гавжум музей жойлашган. «Камп Ноу» — мажмуанинг асосий қисми саналади. Шунингдек, у ерда клубнинг спорт мактаби ўқувчилари шуғулланадиган йигирма минг ўринли стадион — Мини эстади (испанча Mini estadi), клубнинг энг ёш тарбияланувчилари яшайдиган бино — Ла Масия (исп. La Masia) ҳамда Барселонанинг баскетбол, гандбол, хоккей ва мини футбол клублари машғулот ўтказадиган 8000 ўринли Палау Блауграна (исп. Palau Blaugrana) иншооти жойлашган.

Стадион худудидаги музейдан «Барселона» футбол ва баскетбол жамоаларининг қўлжа киритган улкан совринлари, кубоклар, ҳужжатлар, видеофильмлар, фото ва бошқа қизиқарли материаллар ўрин олган. Шунингдек, музейни айланиш баҳонасида кийинчи хонаси ва шарҳловчи кабинасини ҳам томоша қилиш мумкин.

Оқорида айтганимиздек, «Камп Ноу» жуда кўплаб муҳим учрашувлар «сахна»си бўлган. 1992 йилги ёзги Олимпиада ўйинларида Барселона шаҳри мезбонлик қилганлиги, ўшанда футбол матчлари, масалан, Испания ва Польша ўртасидаги финал баҳси (3:2) «Камп Ноу»да ўтказилган. Европа чемпионлар лигасининг 2 та финалини қабул қилган: «Милан»—«Стяпа» 4:0 (1989), «Манчестер Юнайтед»—«Бавария» 2:1 (1999). Шу билан бирга Испания кубоги баҳслари финаллари, Испания ва Каталония терма жамоаларининг бир қатор расмий ҳамда ўртоқлик учрашувлари, ҳайрия ўйинлари бўлиб ўтган. Жумладан, 1980 йилнинг 17 декабрида «Барселона» ҳамда жаҳон

юлдузлари жамоаси ўртасида ташкил этилган ҳайрия учрашувига 120 000 нафар томошабин келган. Ундан тушган 35 миллион песет пул БМТнинг болалар фонди ҳисобига ўтказилган...

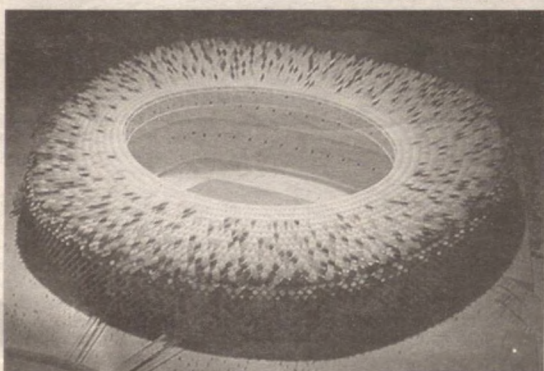
Табиийки, Европанинг энг катта стадиони — «Камп Ноу» спорт мусобақаларидан ташқари, турли кўнгилоҳар шоулар, улкан гала-концерт ва тантанали тақдирот маросимлари ҳам мезбонлик қилиб келяпти. Чунончи, бу ерда Луис Лах (1985), Фрэнк Синатра, Брюс Спрингстин, Майкл Жексон, Хулио Иглесиас концертлари (ҳаммаси 1988 йилда), Хосе Каррерас, Пласидо Доминго ва Лучано Паваротти ижроларидаги «Уч тенор» концерти (1997), «Барселона» клуби ташкил топганининг юз йиллиги муносабати билан Хосе Каррерас (1999), U2 (2005, 2009) концерти ва ҳоказолар мухлислар эътиборига ҳавола қилинган...

Дарвоқе, 2007 йилнинг сентябрида стадион қурилганига 50 йил тўлиши муносабати билан учинчи қайта қуришга оид халқроқ лойиҳалар танлови ўтказилди. Унда жаҳоннинг энг уста меъморлари ўз лойиҳалари билан иштирок этди. Клуб раҳбарияти, мамлакат ҳукумати ва Каталония архитекторлари ассоциацияси вакилларидадан иборат ҳакамлар ҳайъати инглиз фирмаси — «Фостер ва ҳамкорлар» (ингл. Foster and Partners) лойиҳасини голиб деб топди. У Англия терма жамоаси «уй-майдони» бўлиши янги Уэмбли стадионини, Мийо кўпригини, Кофсерол минорасини, Нью-Йоркдаги янги савдо маркази биноси лойиҳаларини ишлаган машҳур меъморлик фирмасидир.

«Фостер ва ҳамкорлар» фирмаси тақдим этган янги «Камп Ноу» лойиҳасини амалга ошириш учун, бошланғич ҳисоб-китобга кўра, 250 миллион евро ажратилиши керак. Лойиҳа моделининг намойиши 2007 йилнинг 22 сентябрида «Барселона» ва «Севилья» ўртасидаги матчдан олдин ўтказилган. Лойиҳада янги стадион ўз бағрига 98 000 дан 106 000 гача томошабинини сиғдириши, унда 14 000дан ортиқ яил-худуд ажратилиши, оммавий ахборот воситалари ходимлари учун ҳозиргидан икки марта каттароқ жой ҳозирланиши, бутун трибунасини қоплайдиган ҳаракатланувчи том қисми билан таъминланиши, лифт ҳамда эскалаторлар ўрнатилиши ва ҳоказолар назарда тутилган.

2009 йили бошланган стадион қурилиши ишлари 2012 йилда якунига етказилиши режалаштирилган. Демак, дунёнинг амалдаги энг кучли футбол жамоаси — «ўзга сайёраликлар» (испанча, extranjero), яъни «Барселона», дунёнинг энг яхши мураббийи — Хосеп Гвардиола ва дунёнинг энг яхши футболчиси — Лионель Месси жорий мавсумдаги навбатдаги ютуқларини янги «самовий кема»да нишонласа, ажаб эмас.

Зоҳиджон ХОЛОВ

«Фостер ва ҳамкорлар» фирмаси тақдим этган янги «Камп Ноу» лойиҳаси.

ФИЗИКАНИ ГЎДАКЛИКДАН ЎРГАНАМИЗ

Миссури университети (АҚШ) психологларининг фикрича, фақат катта ёшдаги тажрибали инсонлар эмас, ҳали ёшига тўлмаган гўдаклар ҳам физика тўғрисидаги бошланғич билимларга эга бўлиши мумкин. Мавзуга оид хабарни Компиюлента эълон қилди.

Охириги 30 йил мобайнида тўпланган болалар руҳиятига оид маълумотлар таҳлилдан сўнг, тадқиқотчилар икки ойлик даврида гўдак физика қонунларига доир интуитив билимларни эгаллайди, деган хулосага келишди.

Олимлар таъкидлашчи, айнан шу даврда бола кўздан йўқолган буюм қаергадир яширилгани ёки стол устидаги шиша ерга тушиб кетиши мумкинлигини тушуна бошлайди. 5 ойга бориб, гўдак қаттиқ, қуқунсимон ва суюқ моддаларни фарқлай олади, 10 ойда эса «катта» ва «кичик» тушунчалари моҳиятини англайди.

Аёнки, чақалоқлар ўз танасини яхши бошқаролмайди, ammo миёдаги мавжуд ахборот ёрдамида улар атрофидаги оламга хос баъзи хусусиятларни аввалдан сезишга қодир.

Бу ахборотни биз қаердан оламиз? Бу саволга олимлар жавоб топишганича йўқ. Баъзи таҳминларга кўра, инсон дунёга келиш вақтидаёқ физикага доир энг оддий билимларга эга бўлади ва ҳаётнинг илк босқичларидаги ҳаётий тажриба бу билимларнинг бойишига хизмат қилади.

ОЙДАГИ «ЧИРОҚ»ЛАР СИРИ

Париж обсерваторияси (Франция) ходими Сильвен Буле ҳамкасблари билан осмонда порлайдиган ўқунлар сабабини аниқлашга эришди. Уларнинг таъкидлашчи, бу кичик жисмларнинг Ой юзаси билан тўқнашувни оқибатида юзага келган қайноқ материал эвазига содир бўлади. Олилар ҳатто 10 сантиметрлик астероид ёки комета бўлган жам Ердан туриб илғаш мумкин бўлган ёрқин ўқунини юзага келтириши мумкин, деган илмий фаразини илгари суришмоқда. Тадқиқот ҳақида Icarus журналы хабар берди.

Метеоритлар қулаши натижасида бутун ой сатҳи бўйлаб митти ўқунлар нур соча бошлайди. Бу ҳол олимларда катта қизиқиш уйғотган. Ахир, Ер йўлдоши атмосферага эга эмас. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра, Ой сатҳида ҳар йили юзлаб марта шундай ўқунлар чакнаши кузатилади.

Буле бошчилигидаги гуруҳ 1999 йилдан 2007 йилгача бўлган Ойдаги чакнашлар ҳақидаги маълумотларни ўрганиб чиқишди. Улар ўқунларнинг ёруғлиги, шунингдек, Ой билан тўқнашган 54 жисмнинг тахминий ҳажми ва тезлигини ҳисоблашди. Тадқиқот давомида аксарият объектларнинг кўндаланг ўлчами 10 сантиметрни, тезлиги эса сониясига 72 километрни ташкил этиши аниқланди. Бу олимларга ҳар бир тўқнашув давомида ажралиб чиқадиغان ҳарорат ҳамда қувват миқдорини ўлчаш имконини берди. Маълум бўлдики, зарб теккан жойда газ аралашмаси ва суюқлик ҳосил бўлади ва суюқликнинг бир қисми совиғач, маълум даражадаги нурланишни юзага келтиради.

Метеор хавфи бошқармаси (НАСА) раҳбари, астроном Билл Кук Ой сатҳининг сунъий намунасига алюмин шарчаларни отиш орқали йўлдошда чакнашлар ҳосил бўлиш жараёнини кичайтирилган ҳолатда кузатиш ва франциялик олимлар фаразининг тўрилиги амалда ўз исботини топди.

ДЕПРЕССИЯГА САБАБ БЎЛАДИ

Дам олмай, тинимсиз ишлаш саломатлик учун хавфли! Агар иш кунингиз 11 соат давом этса, тушқунликдан азият чекишингиз эҳтимоли 7-8 соат ишлайдиган ходимларга нисбатан икки баробар юқори, дея оғохлантиришмоқда Финляндия соғлиқни сақлаш университети мутахассислари.

Уларнинг Лондон университети коллежи билан ҳамкорликда олиб борган тадқиқотларида 2 мингдан ортиқ британиялик давлат хизматчилари иштирок этди. Натижалар Independent News нашрида эълон қилинди.

Олимларнинг фикрича, ишга муқассидан кетган инсонлар руҳиятида салбий ўзгаришлар кечини осонроқ экан.

— Аслида, одатдагидан узокроқ ишлаш, баъзан фойдали бўлиши ҳам мумкин, — деб тушунтирди тадқиқотчилар гуруҳи раҳбари Марианна Виртанен. — Ammo доимий равишда ишхонада ушланиб қолиш саломатлик учун жиддий хавф туғдириши мумкин. Чунки тажрибалир дам олиш учун сарф этилиши лозим бўлган вақт эвазига бажарилган қўшимча меҳнатнинг ҳар 60 дақиқаси бизни чинакам депрессия ҳолатига тушириб қўйиши ўз тасдиғини топди.

ЙИФМА АВТОМОБИЛЛАР СОТУВГА ЧИҚАРИЛАДИ

Яқин кунларда Испаниянинг Hiriko Citycar (Хирико Ситикар) лойиҳаси иштирокчилари Европада худди шу номдаги ўзига хос қурилмага эга мини-автомобилларни намойиш этиши кутилмоқда. Бу ҳақда liveinternet.ru манбаси хабар қилди.

Hiriko Citycar — электр кучи асосида ишлайдиган икки ўринли транспорт воситаси бўлиб, автомобилларнинг шиддатли қатновини ҳамда тўхташ жойларининг етишмовчилигини ҳисобга олган ҳолда, катта шаҳарлар учун махсус лойиҳалаштирилган. Автомобилчанинг тўрттала гилдираги ҳам айланиш хусусиятига эга ва бу чаконлик даражасини ошириб, машинанинг жойидан кўзгалмай туриб бурилишига имкон беради. Қолаверса, автомобилнинг махсус қурилма асосидаги устки қисминини юқорига кўтариш, бошқача айтганда, йиғиб қўйиш мумкин, бу эса шундоқ ҳам кичик ўлчамларга эга «темир тулпор»нинг янада ижамлашишига хизмат қилади.

Таъкидлашчи, аккумулятор батареяларининг қуввати 120 километр масофани босиб ўтишга етади. Хавфсизлик ҳамда йўл ҳаракати қондаларини ҳисобга олган ҳолда машинанинг максимал тезлиги электроник ускуналар ёрдамида чеклаб қўйилган.

Лойиҳа иштирокчиларининг айтишича, Европа давлатлари Hiriko Citycar автомобилларини махсус дастурлар асосида харид қилиб, кейинчалик уларни шаҳар аҳолисига ижарага бериш кутилмоқда. Агар электр машиналар нархи 12 500 евродан ошмаса, улар чакана савдога чиқарилиши ҳам эҳтимолдан холи эмас. Европа шаҳарлари йўлларидаги Hiriko Citycar автомобилларининг қатнови 2013 йилдан бошланиши режалаштирилган.

Висола ҚАРШИБОВЕВА тайёрлади.

ЯНГИ ТЕХНИКАЛАР КЕЛТИРИЛМОҚДА

Ёнғин хавфсизлиги қоидаларига беписандлик билан қараш натижасида фожиаелар келиб чиқади. Ammo мана шу ҳолатлар юз бермаслиги учун ёнғин хавфсизлиги ходимлари томонидан аҳоли турар жойларида доимий равишда текширишлар ва суҳбатлар ўтказилади. Ўртинининг ҳар бир фуқароси ёнғин хавфсизлиги қоидаларига жиддий эътибор бериб, уларга бекаму кўст риоя қилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Хозирги кунда кундалик турмушимизда кўп қўлландиган кимёвий моддалар, каучук ва пластмассадан ясалган буюмлар тез ёниш хусусиятига эга. Бундан ташқари, улар ўзидан захарли моддалар ҳам ажратаяди. Ана шундай ўнгилсиз ҳодисалар содир бўлган чоғда тўтун ичига қолган аҳоли вақилларини соғ-саломат олов домидан олиб чиқиш юзасидан замонавий усуллар

самарали қўлланмоқда. Бунда ёнғин хавфи ҳақида зудлик билан хабар берувчи ускуна ва назорат мосламаси муҳим аҳамият касб этади. Европа ва Америка қитъасининг кўплаб мамлакатларида ишлаб чиқарилаётган мосламалар сифати юқори бўлиб, жуда кўп функцияларни бажаради. Бироқ уларнинг оралиқ мутахассислар олиб боришлар самаралари диққатга сазовордир. Маълумки, мазкур давлат ёнғиндан хабардор этиш воситалари, назорат мосламалари, ёнғин ўчириш автомобиллари ишлаб чиқариш бўйича илгор ҳисобланади.

Бугунги кунда республикамизга ҳам олмонларнинг ёнғин хавфсизлигини таъминлашда асқотувчи замонавий техникаларини олиб келиш чоралари қўрилмоқда. Ўз юртининг табиий бойликлари, инсонлар ҳаётининг осуда-

лигини сақлашда ёнғин хавфсизлиги ходимларининг ҳам ўрни катта, албатта. Тошкент шаҳар ИИББ ЁХБ ва унинг қўйи тизимлари томонидан ўтган йиллар давомида республикада ёнғин хавфсизлигини таъминлаш, содир бўлган ёнғинларни тезда бартараф этиш ҳамда моддий-техник таъминотини яхшилаш борасида қатор ишлар амалга оширилди.

Ёнғин хавфсизлиги ходимлари ҳам-жихатлиқда жасорат кўрсатиб, меҳнат-этиш халқимиз ҳаётини, мол-мулкни, турли қўринишдаги миллий бойликлари-рими-рими асрашда ўз хизмат бурчларига сидқидилдан ёндашиб келган ва ишонамизки, бу анъана давом этади.

Суннатилла АБИДОВ,
Тошкент шаҳар 12-ХЕХО
қисм бошлиғининг ўринбосари,
капитан

Sky News манбасининг хабар беришича, шу йилнинг ёзида Англия пойтахти Лондон шаҳрида ўтказиладиган 30-ёзги Олимпиада ўйинларининг барча харажатлари учун ажратилган маблаг миқдори дастлабки режада қўзланган нархдан беш марта кўпайиб, 12 миллиард фунт стерлинг (деярли 19 миллиард доллар)дан ҳам ошиб кетган.

Ла-Манш бўғози яқинидаги Дувр бандаргоҳида ҳуқуқбузарлик содир этиб, қўлга олинган икки нафар ўрта ёшли хорижлик қуролланган кимса мазкур бандаргоҳни яширин қўргазма учун қурол-яроғлар коллекциясини ташиб ўтиш мақсадида икки соат мобайнида ёптириб қўйилган.

Фиджи ороли фарбиди содир бўлган қучли сув тошқини ва кўчки оқибатида 3500 нафар аҳоли уй-жойидан айрилган бўлса, яна олти нафар кишининг ҳаётига нуқта қўйилгани ҳақида BBC News маълумот берди.

Associated Pressда ёзилишича, Бразилиянинг Рио-де-Жанейро шаҳри марказида қурилаётган 20, 10 ва 4 қаватли турар жой бинолари қучли газ портлаши туфайли қулаши натижасида бетон плиталар остида 6 нафар кишининг жасади топирилган бўлса, яна олти киши жароҳатланган ва 16 нафар шахс қидирилмоқда.

France-Presse ағентлиги тарқатган маъбада кўрсатилишича, Японияда сўнгги ўттиз йил ичида илк марта экспорт ва импорт нисбатининг бузилиши сабабли юзага келган савдо баланси дефицити: импортнинг 12 фоизга ўсиши ҳамда экспортнинг 2,7 фоизга камайиши ҳодисаси кузатирилган.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети томонидан 2003 йилда Холбеков Саидмурод Бобоқулович номига берилган М 010323 рақамли магистр дипломи йўқолганлиги сабабли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси жамоаси Нодир нашрлар ва қўлёзмалар бўлимининг мудири Шоҳида Аббасовага волидан муҳтарамаси

Санобат АББАЗОВАнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Юнусобод туман Халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими ҳамда туман халқ таълими ходимлари бирлашган касаба уюшмаси қўмитаси 235-мактаб директори М.Сулaimоновнага онаси

Махсума ШАМСИЕВАНING вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

«Олтин беланчак» саҳифаси

«НАБИРАЛАРИМИЗ ТАРБИЯСИГА ҲАМ БЕФАРҚ ЭМАСМИЗ»

Халқимизнинг ҳар бир нақлида минг бир ҳикмат бор. Ота-боболаримиз янги ҳаёт оstonасига қадам қўётган ёшларни дуо қилишар экан, албатта «Қўша қаринглар» иборасини тилга олишарди. Қўша қаримок эса осон эмас. Бир oilанинг умрбоқийлигини таъминламоқ, ҳаётнинг синовларидан «соғ-саломат» олиб ўтмоқ учун катта сабр-бардош, ақлу идруқ, меҳнат керак. Шу боис ҳам рўзғориди хотиржамлик, баҳамжи-ҳатлик ҳукм сураётган oilаларга ҳавас билан қаралади. Биз ҳам ана шундай эъзоз билан эл-юрт орасида ўзига яраша ҳурмат-эътибор топган oilалардаги ибратли турмуш тарзига назар ташлаб, уларга бир неча савол билан мурожаат қилдик.

1. Oila тутумларида ота-бобо, момо ва оналарингизда кўрган қандай аънаналарни маҳкам тутасиз ҳамда қай тарика бойитишга уриналасиз?

2. Маънавиятли, гўзал хулқ-атвор соҳибларининг атрофидагилар, жамоадошлари, хусусан, сизнинг тутумларингизга таъсири хусусидаги кузатишларингиз?

3. Ўғлингиз, қизингизнинг ютуқлари эътиборингиздан четда қолмаслиги, уларни рағбатлантириб боришни қандай таъминлайсиз?

4. Oilанинг жамиятнинг том маънода бир бўлаги бўла олиши учун қандай йўл тутаясиз?

Саҳифамизнинг биринчи меҳмони Тошкент шахри Юнусобод туманида истикомат қилувчи Валиевлар oilаси бўлди. Баҳодир ака Валиев Тошкент туризм касб-хунар коллежи ўқитувчиси. Маҳмуд апа Валиевани эса сиз газетамиздаги чиқишлари орқали яхши танийсиз. У тумандаги 274-мактабда қатор йиллардан буйи ёшларга она тили ва адабиёт фанидан сабоқ бериб келмоқда. II даражали «Соғлом авлод учун» ордени соҳибаси. Турмуш ўртоғининг фикрларини ўз мулоҳазалари билан уйғунлаштирган холда Маҳмуд апа саволларимизга қуйдагича жавоб берди.

1. Тохир Маликнинг «Меҳмон туйғулар» китобини oila аъзоларимиз билан бирдек яхши кўрамыз. Деярли ҳар кун ишдаги ҳикматлардан такрор ўқиймиз. Унда, жумладан: «Ахлоқсизликнинг эрур онаси аждодларни иззат қилмаслик» деган нақл бор. Бу каби иборалар бизни ҳар лаҳза сергаклантириб туради. Тўқсонга етган Баҳринисо буюмга отам ёлғиз ўғил бўлган. Улар бир-бирларини шундай аяшардики, ҳатто буюм бирор жойга бормоқчи бўлсалар, бу гапни биз орқали отамга айттирдилар. Нега бундай қиласиз, дея сўрасак, «Иши кўп, агар вақти бўлмаса, хижолат чекади...» деб қўярдилар секингина.

Отам Зоирхон Жалилов Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган қилшқ ҳўжалиги ходими, жамоа ҳўжалиги раиси бўлиб, эрта тонгдан ярим кечгача иш билан банд эдилар. Буюм ишли одамни безовта қилишни хоҳламаса, «Ўғлимнинг иши кўп, oila ташвишлари, она хизмати билан чалғиб қолмасин» деб отамни аярдилар. Буюмининг бундай нозик муносабатларидан онам, мен ҳам андоза олиб улғайдик. Oilамизда келин ва кўёвлар ўғил-қизлардан аъло қўрилиб, исмларига «хон», «бек», «жон» қўшиб мурожаат қилинади. «Сиз» озимиз ҳеч «сенага борган эмас. Сўзда сеҳр бор, деганлари роост.

Баъзида «Қайнона ва келин ўртасида масофа бўлиши керак» деган гаплар қўлогимга чалинади. Мен бу фикрга қўшилмайман. Ана шу келин бизни бобую буви бўлишдек бахтга мушарраф этди. Нега уни қадрлаб, фарзандимиздек азиз кўрмаслигимиз, орада қандайдир «девор» ўрнатишимиз керак? Онам кўп мутлола қилар, газета-журналларда касбимизга дахлдор материаллар бўлса, белгилаб қўлимизга тутказарди. Мен ҳам фарзандларимизнинг ўз соҳаси сир-синоатларини пухта ўрганишлари учун ана шундай уларга ёрдам беришга, қўллаб-қувватлашга уринаман.

Ҳадисларда таъкидланганидек, отамнинг яқин дўстларини йўқлаб туриш доимий одаимга айланган. Бу аънани фарзандларим давом эттиради, деган умиддаман.

2. Умир йўлдошим академик Азиз Қайюмовни устоз сифатида жуда ҳурмат қилади. Oila даврасида у кишининг муома-

ла маданияти, шогирдларига меҳрибонликлари, ҳар қандай ҳолатда жасорат билан адолатли йўл тутишлари хусусида гапирар, суҳбатларига

Fayzli xonadon

ошно бўлишсин, дея болаларимизни уйларига бошлаб борардилар. Хонадонларидидаги камтарона тутум, хона деворларига ранго-ранг гиламлар эмас, ҳазрат Навойнинг портретлари илиб қўйилгани мени ҳамон ҳаяжонлантиради. Журналист бўлишни орзу қилган, айна кунда «Тонг юлдузи» газетасида хизмат қилаётган қизим Гулзоя инжод захматлари не эканини теран англасин, дея Пиримқул Қодиров, Одил Ёкубовнинг хузурига олиб борганман. Уларнинг рафиқалари билан суҳбатлашиб олам-олам таассуротлар билан қайтганмиз. Катта давраларни кўрган инсонларнинг камтарлиги, ширинсуханлиги, китобга муҳаббати, табиийки, қизимнинг қарашларига ижобий таъсир этган.

Қўшимчиз Караматхоннинг ажойиб одатлари бор: Наврўз байрами кунлари ҳаммага бой-чечак, кўчатлар улашиб чиқади. Бу факат «Дарахт ўтқазинг...» дегани эмас, қандайдир юртни яшатиш, меҳнатга қорловдек ҳаммамизни қўвонтиради. Болаларим ана шундай инсонларнинг амалларини кўриб улғайганлари катта бахт, аслида.

3. Ўғлимиз Бахтиёр, қизимиз Гулзот мактабда аъло баҳоларга ўқишган. Уларнинг ютуқларини oilавий байрамга айлантиришга ҳаракат қилардик. Такдирлаш маъно-

сида баҳаво жойларга дам олишга чиқар, музейлар, кино, театрларга борардик. Ҳеч қачон бундай кезларда пул билан сийламаганмиз. Чолғу асбоблари, бежирим либослар, китоблар ҳада этганмиз. Яқинда Гулзоянинг «Мен интилган чўқилар» китоби нашрдан чиқди. У бу китобни бизга бағишлабди. Бу ҳурмат биз учун жуда катта муқофот бўлди.

Набираларимизнинг тарбиясига ҳам бефарқ эмасмиз. Улар билан истироҳат боғларига бориш, дўконларни айланиб ўйинчоқлар харид қилиш, мультфильмларни кўришдан хузур қиламиз. Боғчаларида бўладиган байрам тадбирларида иштирок этамиз. Кичкина муваффақиятини ҳам катта чўққини забт этганларидек ҳайрат билан қабул қилишга уринамиз.

4. Бефарқлик — касаллик. Агар инсон ўз қобилига ўрлашиб, атрофдан узилиб яшаса, бир кун киим бўлмасин ўзи ҳам кўпчиликнинг назаридан четда қолади. Озми, кўпми ҳаётнинг аччиқ-чучуғини кўрдик. Агар даврдошларимиз бирор масалага нотўғри, юзакки ёндаша, кўр-кўрона бош чайқамайин ваэминлик билан ҳақ сўзни айтиш, атрофимиздагиларнинг амалларидаги хатоликни тўғрилаш ҳам бизнинг инсоний бурчимиз, деб биламан. Аслида, жамият биздан олисда ёки жуда баландда эмас. Ундаги бўшлиқлару муаммолар ҳам бизга бегона эмас. Янглиш ташланган ҳар бир қадам, бора-бора жамиятнинг баргини яралайди. Биз ана шу дардининг олдини олиш учун ҳаракат қилишимиз шарт.

Oila va mas'uliyat

Бизда oilага муносабат азалий аъналарга таянади. Бир-бирига бўлган ишонч, томонлар ўртасидаги андиша, иззат-ҳурмат ҳамиша устун туради. Шу боис ҳам «Никоҳ шартномаси» ҳақида гап кетса, «Oilа қурмасдан туриб ажрашиш ва мол-мулкни бўлиш тўғрисида ўйланаяптими?» деган ўйларга борилади. Ҳўш, никоҳ шартномаси ўзи нима? Бу ҳужжатни тузиш билан томонларнинг қандай ҳуқуқ ва бурчлари кафолатланади? Саволларимизга Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитаси ҳуқуқшуноси Нилуфар ҚУРБОНОВА жавоб беради.

Никоҳ шартномасини жорий этиш бўйича ҳуқуқшунослар томонидан анча ишлар олиб боришмоқда. Нима учун айнан ҳуқуқшунослар томонидан? Чунки, никоҳ шартномаси нафақат эр-хотин моҳаролари ва мол-мулкни бўлишдаги ва бошқа низоларни ҳал этишда, балки oilани сақлаб турувчи восита ҳисобланади. Айни пайтда эр ва хотин мол-мулкнинг шартномавий тартибини белгилувчи асосий механизмдир. Мазкур ҳужжатни молиявий жиҳатдан фақат фойдани кўзаловчи шахслар ўйлаб топган ва фақат уларга керак, деган маънода қараш мутлақо хато фикрлашдир. Эр-хотин қонунда йўл қўйиладиган барча мулк-шартномавий муносабатларга ўзаро киришишга ҳақлидир.

Oilа барпо этилаётганда ёшлар мулк-шартномасини муҳокама қилишга кўп вақт сарфлашмайди ёки бу саволлар ечимини «катталарга» қўйиб беришни афзал билдилар. Шунингдек, ҳеч қайси тараф олдиндан қандай томон билан турмушнинг ноҳўш ҳолатлари тўғрисида гап очгиси келмайди. Қуриллажак oilанинг ажралишдаги ҳолатини муҳокама қилиш бизнинг андишали халқимиз табиятига тўғри келмайди. Ваҳоланки, айнан шу, олдиндан ўйламаслик оқибатлари кейинчалик, кеч бўлганда ойдинлашади.

НИКОҲ ШАРТНОМАСИ у қандай ва нима учун тузилади?

Ҳуқуқий томондан никоҳ шартномасини тузиш — бу «олдиндан ёмон ният қилиш»га қирмайди, аксинча иккала тараф ўз манфаатларини пухта ҳимоялаб оладиган ҳолатдир.

Ўзбекистон Республикасининг Oila кодексига мувофиқ никоҳланувчи шахсларнинг ёки эр ва хотиннинг никоҳда бўлган даврида ва (ёки) эр ва хотин никоҳдан ажратилган тақдирда уларнинг мулк-шартномаси ҳамда мажбуриятларини белгилувчи келишуви никоҳ шартномаси деб аталади. Никоҳ шартномаси никоҳ давлат рўйхатига олинунига қадар ҳам, шунингдек, никоҳ даврида ҳам тузилиши мумкин. Никоҳ давлат рўйхатига олинунига қадар тузилган никоҳ шартномаси никоҳ давлат рўйхатига олинуни кундан бошлаб қўчга қиради. Мазкур ҳужжат ёзма шаклда тузилади ва нотариал тартибда тасдиқлашни лозим.

Эр ва хотин никоҳ шартномасига кўра биргаликда, умумий мулкнинг қонунда белгиланган тартибини ўзгартиришга, эр ва хотиннинг барча мол-мулкига, унинг айрим турларига ёхуд эр ва хотиндан ҳар бирининг мол-мулкига нисбатан биргаликдаги, улушли ёки алоҳида эгаллик қилиш тартибини ўрнатишга ҳақлидир. Шартнома эр ва хотиннинг мавжуд мол-мулкига нисбатан ҳам, бўлғуси мол-мулкига нисбатан ҳам тузилиши мумкин.

Эр ва хотин никоҳ шартномасида ўзаро моддий таъминот бериш, oila ҳаражатларини қўтариш, бир-бирининг даромадини тасарруф этишда иштирок этиш, бошқа шахслар билан мулк-шартномалар тузиш, биргаликда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш бўйича ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаб олишга, никоҳдан ажралганда эр ва хотиндан ҳар бирига бериладиган мулкни аниқлаб олишга, шунингдек, никоҳ шартномасига эр ва хотиннинг мулк-шартномасига оид бошқа қоидалар киритишга ҳақли.

Никоҳ шартномасида назарда тутилган ҳуқуқ ва мажбуриятлар муайян муддат билан чекланиши ёки муайян шарт-шароитнинг юзага келиши ёхуд келмаслигига боғлиқ қилиб қўйилиши мумкин. Айни пайтда эр-хотиннинг ҳуқуқ ёки муомала лаёқатини, уларнинг ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун судга мурожаат қилиш ҳуқуқларини чеклаш, эр-хотин ўртасидаги шахсий номулк-шартномасини, эр-хотиннинг болаларга нисбатан бўлган ҳуқуқ ва мажбуриятларини тартибга солишни, меҳнатга лаёқатсиз таъминот олишга муқтоҳ эр ёки хотиннинг ҳуқуқини чекловчи қоидаларни, эр ва хотиндан бирини ўта ноқўлай ҳолатга солиб қўювчи ёхуд oila тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг нормаларига зид келувчи бошқа шартларни назарда тутмайдир.

Никоҳ шартномаси эр-хотиннинг келишуви билан исталган вақтда ўзгартирилиши ёки бекор қилиниши мумкин. Шартнома қандай шаклда тузилган бўлса, унинг ўзгартирилиши ёки бекор қилиниши ҳам шундай шаклда амалга оширилади.

Шартномани бажаришдан бир томонлама бош тортишга йўл қўйилмайди. Никоҳ шартномаси эр-хотиндан бирининг талаби билан Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексига белгиланган асослар ва тартибда суднинг ҳал қилув қарори билан ўзгартирилиши ёки бекор қилиниши мумкин. Никоҳ тугатилган пайтдан бошлаб никоҳ шартномасининг амал қилиши ҳам тугайди, никоҳ шартномасида никоҳ тугатилганидан кейинги давр учун назарда тутилган мажбуриятлар бундан мустасно.

Никоҳ шартномаси ҳам битим ҳисобланиб, у суд томонидан тўла ёки қисман ҳақийқ эмас деб топилиши мумкин. Эр-хотин ўртасида тузилган, улардан бирини чеклашга қаратилган келишувлар ҳақийқ ҳисобланмайди.

Саҳифани Ойбуви ОЧИЛОВА тайёрлади.

МАВЗУ: РОКИРОВКА

Sport saboqlari

Мураббий:
Эсон АЛИ

Ўн биринчи дарс

Шахмат ўйинида ҳар бир томон сипоҳларини жанг майдонида тезроқ чиқариш билан бирга ўзининг шохини ҳам яхшироқ ҳимоялашга ҳаракат қилади.

Ўйин пайтида оқ ва қора томонларга бир марта бирданига иккита юриш бажаришга имконият бериллади. Бунда шох хавфсизроқ жойга ўтказилиб, рух бурчакдан жанг майдонида яқинлаштирилади. Шох билан рухнинг бир пайтда юришларига рокировка дейилади. Рокировкани ҳар бир томон вақтида бажаришга ҳаракат қилади, чунки рокировкадан кейин томоннинг тахтадаги вазияти яхшиланади.

Рокировкалар бажарилишидан олдин (1-расм).

1-расмда оқ томонлар ҳам, қора томонлар ҳам рокировкани бажаришга-

Рокировкалар бажарилгандан сўнг (2-расм).

ни йўқ, аммо рокировкани бажаришга улар тайёр. Оқлар томонидаги шох билан рухнинг орасида 3та хона бўлгани учун улар узун (катта) рокировкани бажаришади. Қоралар томонида эса шох билан рухнинг орасидаги хоналар иккита, шунинг учун улар баҳарадиган рокировка қисқа (кичик) деб аталади. Рокировкани бажариш пайтида шох рух томонга қараб икки хонага силжийди, рух эса шохнинг ёнидаги ўзи учун қолдирилган хонага жойлашади. Томонларнинг рокировкаларини бажариб бўлгандан кейинги кўриниши 2-расмда кўрсатилган.

Рокировкани бажариш учун шартлар:

1. Шох ва рух жойларидан силжимаган бўлиши;
2. Шох ва рухнинг орасидаги хоналар бўш бўлиши;
- 3-4. Шох рокировка пайтида ва ундан кейин рақиб сипоҳи зарбасида бўлмаслиги;
5. Шохга оғохлантйрувчи "кишт" берилмаган пайт бўлиши лозим.
- 3-7-расмларда кўрсатилган вазиятлар бўйича рокировкани бажариш мумкин эмас, чунки юқоридаги шартларга амал қилинмаган.
- 1-шартга амал қилинмаган (3-расм).

2-шартга амал қилинмаган (4-расм).

3-шартга амал қилинмаган (5-расм).

4-шартга амал қилинмаган (6-расм).

5-шартга амал қилинмаган (7-расм).

Келгуси дарсимизда доналарнинг фаоллашуви, султалашуви ва алмашуви билан танишамиз.

ГАТА — ГОЛИБ, АРОНЯН — ЕТАКЧИ

Голландиянинг Вейк-ан-Зее шахрида ўтказилаётган шахмат бўйича супертурнирнинг 10-партиясида америкалик Гата Камский россиялик рақиб Сергей Карякинга қарши доня сурди ва голиб бўлди.

Турнир етакчиси — армянистонлик шахматчи Левон Армян мезбон мамлакат вакили Аниш Гирига қарши қора доналарни сурди. Украин-налик Давид Навару чечиялик шахматчи Василий Иванчукка ютказди. Италиялик Фабиано Каруана болгариялик Веселин Топаловни енди.

Озарбойжонлик Теймур Ражабов ҳамда мезбон Люк ван Вели, Борис Гельфанд (Исроил) ва Вугар Гашимов (Озарбойжон), Хикару Накамура (АҚШ) ва Карлсен ўртасидаги партиялар эса дуранг натижа билан якунланди.

Гроссмейстерлар учлиги ўинчи турдан кейин қуйидаги тартибда жойлашишди: Аронян - 7,5 очко; Иванчук - 6,5; Карлсен ва Ражабов - 6.

КОТ-Д'ИВУАР — ЧОРАК ФИНАЛДА

Ғабон ва Экватор Гвинеясида ўтказилаётган Африка миллатлари Кубоги нимчорак финали баҳсларида Кот-д'Ивуар терма жамоаси Буркина-Фасо жамоаси устидан зафар кучди ҳамда чорак финал йўлланмасыни қўлга киритди.

2:0 ҳисоби билан якунланган ўрашувнинг 16-дақиқасида Кот-д'Ивуар вакили Саломон Калу ҳисобни очди. 82-дақиқага келиб эса Бакари Кони ўз дарвозасига тўп киритиб, рақиблари фойдасига иккинчи голини қўшди.

Икки ўйинда жами олти очко жамгарган, Кот-д'Ивуар жамоаси «В» гуруҳда етакчилик қилиб келмоқда. Улардан кейинги ўйинда тўрт очко билан анголикалик футболчилар туришибди. Суданлик футболчилар бир очко жамгарган бўлишса, Буркина-Фасо вакиллари ўтказилган икки ўрашувини ҳам мағлубият билан якунлашди.

НАДАЛЬ РАҚИБНИ КУТМОҚДА

Жаҳоннинг иккинчи ракетчаси испаниялик Рафаэл Надаль Австралия очик чемпионати ярим финал баҳсларида швейцариялик Рожер Федерер устидан 6:7 (5:7), 6:2, 7:6 (7:5), 6:4 ҳисобида ғалаба қозонди. Бу билан Надаль «Australian Open» турнирида илк финалчи бўлди.

Финал ўрашувда Надальга Новак Жокевич ёки Энди Мюррей рақиб бўлади.

Жокевич Австралия очик чемпионати эркаклар ўртасидаги яқаллик баҳсларининг амалдаги голибидир. Надаль мазкур турнирда 2009 йилда зафар қўчган бўлса, Федерер 2004, 2006, 2007 ва 2010 йилларда бош совринни қўлга юритган.

Бироз олдинроқ Australian Openнинг хотин-қизлар ўртасидаги яқаллик мусобақалари финалчилари аниқланди. Унга кўра, россиялик таниқли ракеткани Мария Шарапова ҳамда белоруслик Викториа Азаренко бош соврин учун кураш олиб боради.

Аёллар ўртасидаги финал ўрашувини 28, эркаклар ўртасидаги ўрашув эса 29 январь кўни ўтказилади.

Ш. НАРЗУЛЛАЕВА тайёрлади.

ЭЛДА ЭЪЗОЗ ТОПГАН УСТОЗ

Эллик икки йил! Айтишга ҳам, санашга ҳам қулай. Аммо уни оиларга, оиларни кунларга ва кунларни соатларга бўлиб қичқинчи? Олти юз йигирма тўрт ой ёки 18980 кундан ортиқроқ ёки 455520 соат...

Айтмоқчимизки, инсон умрининг салмоғини у яшаган фурсат эмас, балки ана шу фурсатлар қафтида амалга оширган ишлари белгилайди.

Таниқли педагог, профессор Раҳматилла Саламовнинг ҳам педагогика касбини танлаганига, мана, эллик икки йил бўлди. У ярим асрдан кўпроқ вақт мобайнида жисмоний тарбия ва спорт «қозони»да қайнайди, шогирдларига ўз билим ва тажрибаларини улаштишдан қўқ олади. Уларнинг ғалабаларини кўриб, ҳудди ўзи зафар қўчгандек қўвонади.

Раҳматилла Саламов Самарқанд вилояти Нурота туманида таваллуд топган. Мактабда аъло баҳоларга ўқиб, устозлар эътиборини қозongan ўсмир 15 ёшидаёқ ўзи таҳсил олаётган Қазгон қишлоғидаги 6-мактабда спорт йуриқчиси бўлиб ишлай бошлади. Аммо унинг иқтидори, педагогик қобилияти бир қишлоқ теваарагидан қолиб кетишини истамасди.

1964—1968 йиллари Ўзбекистон

да в л а т жисмоний тарбия ин-ститутини имтиёзли диплом билан тугатишга муваффақ бўлган Раҳматилла шу даргоҳнинг тажрибали устоз-мураббийлари тавсиясига кўра, аввал ўқитувчи, кейинчалик катта ўқитувчи бўлиб ишга тақлиф этилди. Бу қишлоқдан келган ёш йигит учун ўз иқтидорини бутун республика бўйлаб кўрсатишга улкан имконият эди. Р.Саламов номзодлик диссертациясини муваффақиятли ёқлади.

Шундан сўнг меҳнат фаолияти давомида аввал Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институти, сўнгра Халқ таълими вазирлигининг Жисмоний тарбия ва спорт бўлими бошлиғи бўлиб, бир неча йил самарали фаолият юритди. 2006 йилдан ҳозиргача

эса институтининг жисмоний тарбия назарияси ва услубияти кафедраси профессори бўлиб ишлаб келмоқда. Дарвоқе, Раҳматилла ака 2003 йилда «Жисмоний тарбия ва спорт йўналиши бўйича бакалаврлар тайёрлашда таълим жараёнини такомиллаштириш» мавзусида докторлик диссертацияси ёқлаб, 2005 йили профессор илмий унвонини ҳам олди.

Ўз соҳасининг ҳақиқий билимдони бўлган устоз оиласининг ҳам чинакам таянчи ва суянчи. Раҳматилла Саламов икки нафар ўғил ва бир нафар қизни тарбиялаб, алу юртга нафис тағадиган мутахассис бўлиб етиштишларига кўмак берди. Шунингдек, бугун муаллим 5 нафар набиранинг сеvimли бобоси ҳамдир.

Зиёларнинг билими, тажрибаси миллиятнинг эртасини еритиб туради. Уларнинг таълим-тарбия соҳасида қилаётган улғувор ишлари Ватан саодати учун нечоғлик аҳамиятга эга бўлса, уларни эъзозлаш, кадр-қимматини юксакка қўйиш халқ учун ҳам муҳимдир.

Юнус АРИПОВ,
педагогика фанлари
номзоди, доцент,
Зоҳиджон ХОЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Хурматли НИГМАТИЛЛА ХИКМАТОВ!

Педагогик фаолиятининг қарийб қирқ йиллиги Абдулла Авлоний номидаги ХТХҚТМОМИда қимматли ўқитувчиларига дарс бериш усуллари-ни ўргатган устоздирсиз.

Сизнинг қўлгўр ўша тўлган айёмингиз билан табриклаб, узок умр, сийхат-саломатлик, невараларнинг суюкли бобоси бўлиб юришингизни тилаймиз.

Ҳамкасбларингиз,
дўстларингиз

Мухтарам Абдуманноб ЭШМУРОВО!

Сизни таваллуд кунингиз ва қўлгўр 60 ёшингиз билан самимий муборакбод этамиз. Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимидаги фаолиятингизда улкан зафарлар тилаб қоламиз. Оилавий бахт, мустаҳкам соғлиқ сизни ҳеч қачон тарк этмасин. Устозлик фаолиятингиз янада сермазмун бўлсин. Шогирдларингиз ва фарзандларингиз қамоллини кўриш бахтига ҳар доим мушарраф бўлаверинг.

Сизга ҳурмат ва эҳтиром
билан ҳамкасбларингиз

Хурматли ва меҳрибон устоз — ТАДЖИХАНОВА Нурисина Таджикхановна!

Сизни халқ таълими соҳасида оддий ўқитувчиликдан бошлаб, раҳбарлик лавозимларида ҳам узок йиллар фаолият кўрсатган фидойи инсон сифатида кўпчилик яхши билади. Қилган хизматларингиз учун эл дуосини олдингиз, эътибор топдингиз, Халқ таълими аълочилиги деган шарафга муносиб кўрилдингиз. Сизни таваллуд аёмингиз билан табриклар эканмиз, оила аъзоларингиз, жамоамиз ва шогирдларингиз бахтига доим соғ-омон бўлиб юришингизни тилаймиз!

Мирзо Улғубек туманидаги
121-мактаб жамоаси

БОЛА УЧУН БОЛАГА АЙЛАНИНГ!

Кичик ёшдаги болалар билан ишлашнинг ўзига хос нозик томонлари бор. Баъзан мактабгача таълим муассасасида эндигина иш фаолиятини бошлаган олий маълумотли тарбиячи ҳам тажриба борасида кўмакка муҳтожлик сезади. Олинган назарий билимларни амалий тарзда ҳар бир кичкинтойнинг характер-хусусиятидан келиб чиқиб татиб қилиш учун ҳам тарбияланувчиларнинг психологик ҳолатларини инобатга олиш зарур бўлади.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida

Пойтахтимизнинг Яккасарой туманидаги 348-МТМ жамоаси болажонларга экологик таълим-тарбия беришда ўзига хос тажрибага эга. У ерда ҳар бир гуруҳ тарбиячиси психолог ёрдами ва маслаҳатларига таянган ҳолда фаолият юритиб келмоқда. Яъни, мулоқотга киришувчанлиги қийин бўлган ва шахсий фаоллиги суст болалар билан психолог Шоиста Сулейманова жонли табиат бурчада ёки гуллар қаришида, ривожлантирувчи ўйин столи атрофида самимий суҳбатга киришади. Психологнинг тарбиячи Холida Алимова билан ҳамкорликда кундалик фаолият юритиши тўғрисида кичкинагина болалар наздидаги «катта» муаммолари бўлишига йўл қўйилмаяпти.

Кун давомида болаларда кўтаринки кайфият, ўйинқароқлик ва машғулотлар жараёнига қизиқиш руҳиятини пайдо қилиш йўллари изланади. Педагоглар тили билан айтганда, «бола учун болага айланиш»га ҳаракат қилинади.

Суратларда: 348-МТМ ҳаётидан лавҳалар.
Суратлар муаллифи:
Бурхон РИЗОКУЛОВ.

КУТУБХОНА — МАЪНАВИЯТ ЎЧОҒИ

Давлатимиз раҳбарининг 2006 йил 20 июнда қабул қилинган "Республика аҳолисини ахборот-кутубхона билан таъминлашни ташкил этиш тўғрисида"ги қарори маънавият ўчоғи — кутубхона хизматини янада такомиллаштиришда, ёш авлоднинг интеллектуал салоҳиятини оширишда, аҳолининг кенг ва тизимли ахборот олиши учун зарур шарт-шароитни яратишда муҳим омили бўлмоқда.

350 минг китоб фондига эга Абу Али ибн Сино номидаги Бухоро вилояти ахборот-кутубхона маркази замонавий компьютер технологиялари билан жиҳозланган. Марказ йигирма мингдан ортиқ китобхона хизмат кўрсатмоқда. Уларнинг салмоқли қисmini ёшлар ташкил этади.

Суратда: Бухоро давлат университети талабалари (чапдан) Мехрангиз Сайфуллаева ва Лайло Маҳмудова вилоят ахборот-кутубхона марказида.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎЗА) олган сурат.

Ma'rifat

**TA'SIS
ETUVCHILAR:**

O'zbekiston Xalq ta'limi
vazirligi, O'zbekiston Oliy
va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi, O'zbekiston
Ta'lim, fan va
madaniyat xodimlari
kasaba uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin ARIPJANOV,
Jumanazar BEKNAZAROV, Baxtiyor
DONIYOROV, Bahodir JOVLIYEV
(bosh muharrirning birinchi o'rinbosari),
Akmal ISLOMOV (mas'ul kotib),
Mahmuda MURZAYEVA, Husan
NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari),
Nurlan USMONOV (bosh muharrir
o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"),
Aleksy CHUKARIN (mas'ul kotib,
"Учитель Узбекистана"), Sa'dulla
HAKIMOV.

Gazeta

O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligiga № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150. Г-118.
Tiraji 55361.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish
tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'yuvchalar taqdir
qilinmaydi va maallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-
53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-
54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing
bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.

Navbatchi muharrir:
Qurbonboy MATQURBONOV.
Navbatchi: Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili: «Buyuk Turon»
ko'chasi, 41-uy

ЎЗА кичини — 22.30
Topshirildi — 22.50